दशमस्कंधः त्रयोदशः

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi..Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

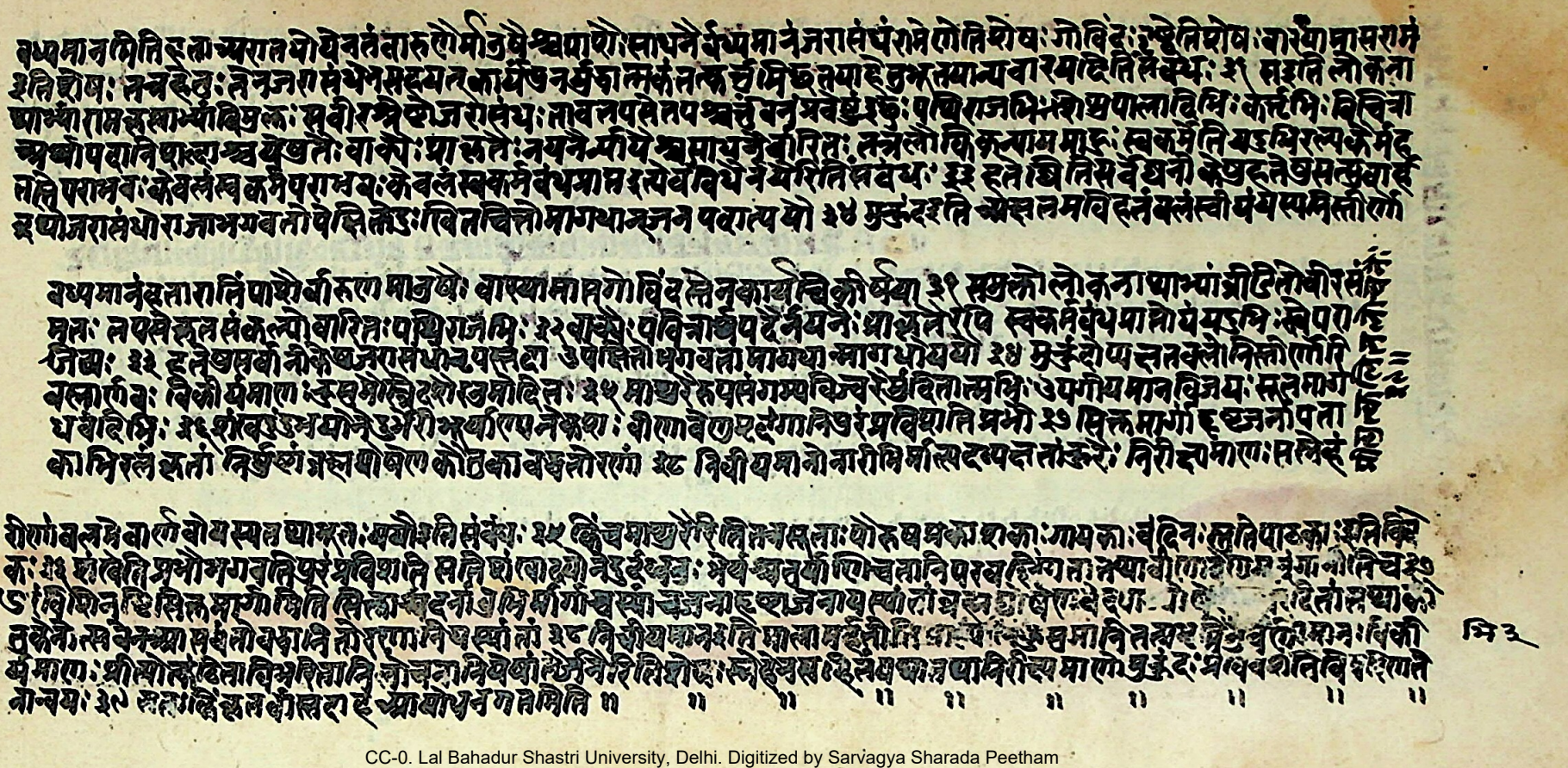

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

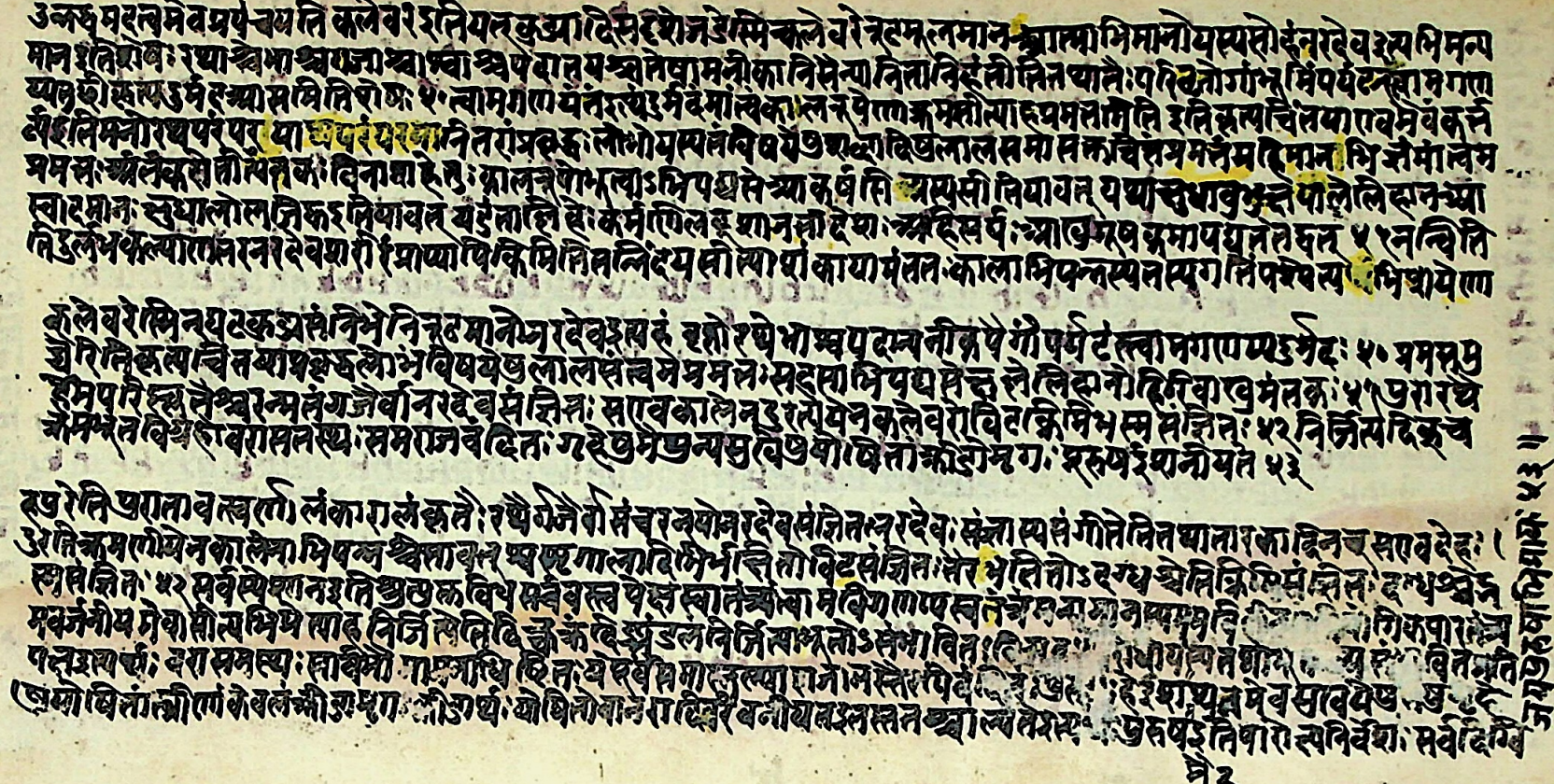

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

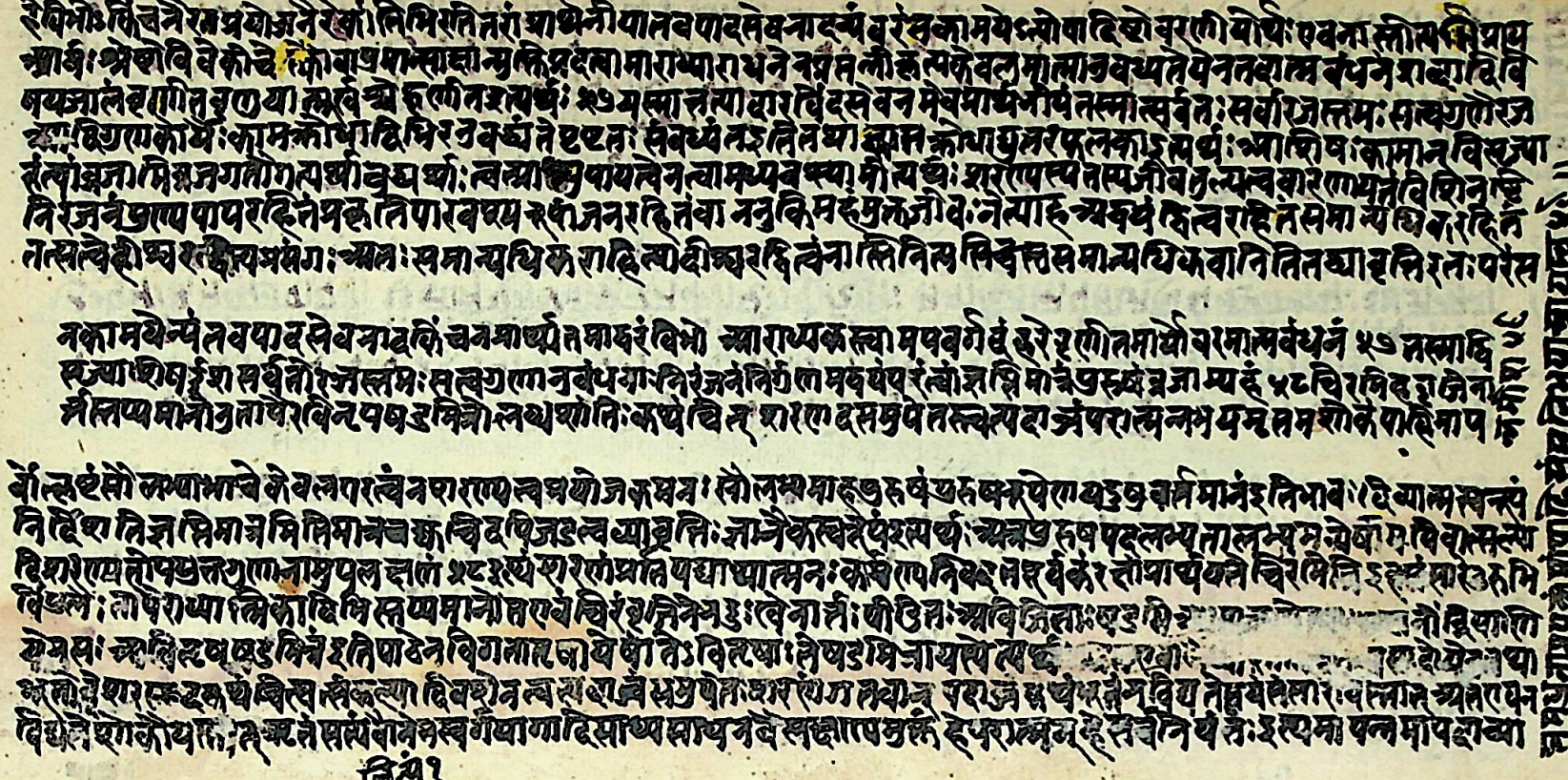

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

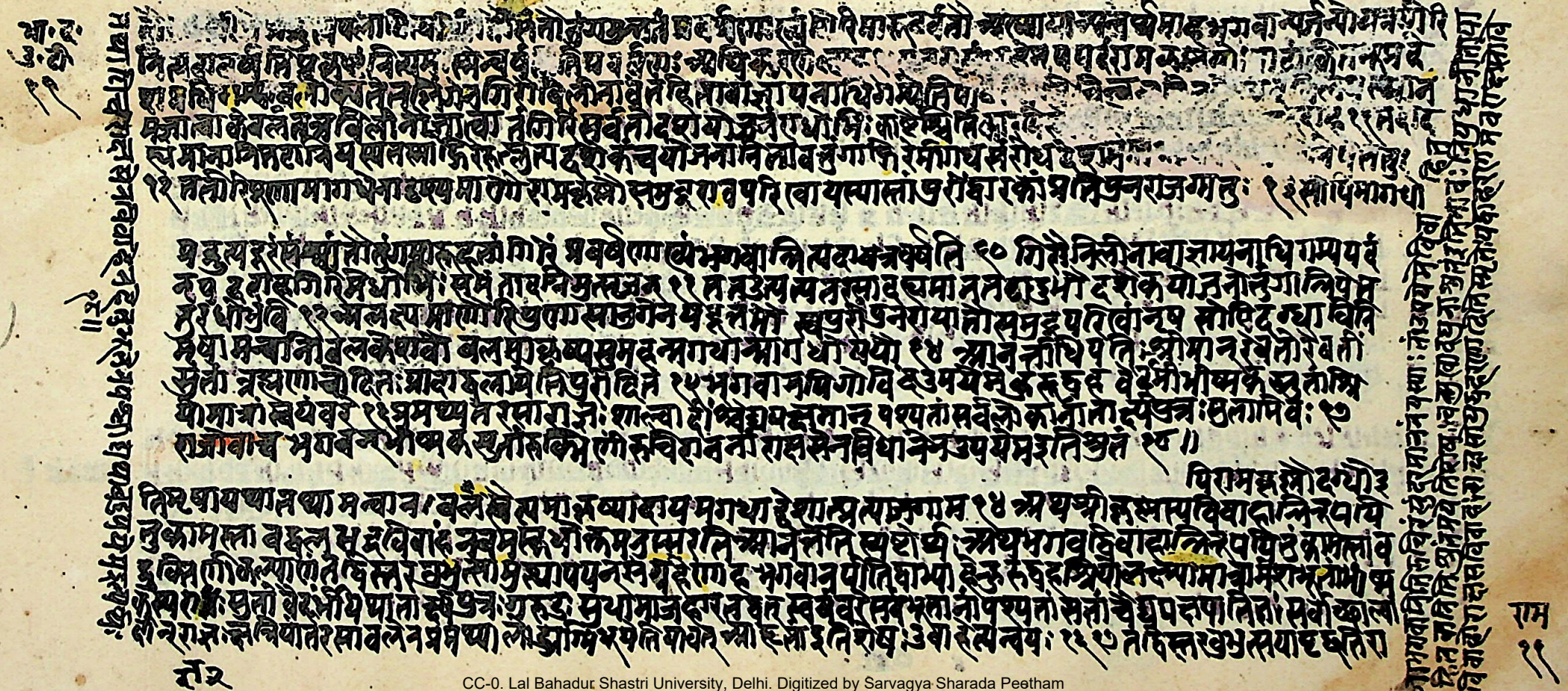

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

12

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

14

श्रीभगवानुवाच तथारूपमपि तच्चेतो विद्वांचनलभेनिमो वेदार्थरुक्मिणाद्वैषान्नमोरहो निवारितः २ तामानयि।
ष्यन्नुग्रसेनराजन्यापसदान्तथे प्रसेनामवधर्यागोमेथलोनिशोवामिव ३ श्रीशुक उवाच उद्यादसविज्ञायरुक्मिणए
मथसूदनः रथःसंयुज्यमाहृदारुकेत्याहसारथिं ४ सचाश्वैःसम्पसंयोवमेघपुष्पबलाहकैः युक्तंरथमुपानीयतस्थौ
प्राञ्जलिस्थतः ५ आरुह्यस्यंदनंद्विजमारोप्यतरीगः स्वानतोदकान्नेणविदर्भानगमत्प्रियः ६ राजासकुण्डिनप
तिःपुत्रस्नेहवशंगतः शिशुपालायस्वांकन्यांदास्यन्कर्मण्येकायन ७ उरसमहसेनिलमार्गरथ्याचतुःपथे वि
तथसपताकामिस्तोरणैःसमलंकृते ८ स्रग्गंधमाल्याभरणैःविरजोवरभूषितैःजुष्टस्त्रीपुरुषैःश्रीमद्गृहैरगृहैरुप
शोभितैः ९॥

जलिस्थतः ५ आरुह्येति नावद्विजमारोप्यतत्स्वयमपिस्यंदनंरथमारुह्यानर्तादिदर्भान्देशान्हयैस्तुरंगै
रेकरात्रेणागमत्तस्यांरात्र्यांप्रस्थायप्रातर्विदर्भदेशानगमदितिशेषः प्रोभाविनित्वमजितोहनरत्नादिरुक्मिणोसंदेशान् ६ राजे
तिकुंडिनपतिर्भीष्मकःपुत्रस्यरुक्मिणःस्नेहवशंगतःपुत्रस्नेहेनतत्परश्चतदर्थंदास्यन्लग्नंचकेतोरितिशत्रादिशब्दात्तुंडित्यर्थः क
र्मणिपुरालंकारवित्तदेवार्चनादिनिकारयामास ७ कर्मण्येवाधिकारस्तेमाफलेषुकदाचनेतिचतुर्भिः संभृताःसंसिक्ताश्चमार्गादयोयस्मिंस्तच्चित्रध्वज
पताकास्ताभिस्तोरणैश्चसम्यगलंकृतंतत्कारयत् ८ स्रग्गंधमाल्याभरणैरित्यत्रमन्वथीयत्रार्थेत्राद्यचदृश्यः स्रगादिभिः
तथाविरजांवरैश्चभूषितैःस्त्रीपुरुषैर्जुष्टं ९ तथाश्रीमद्भिरगुरुणाभूषितैश्चगृहैर्युक्तम् ९८

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

15

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

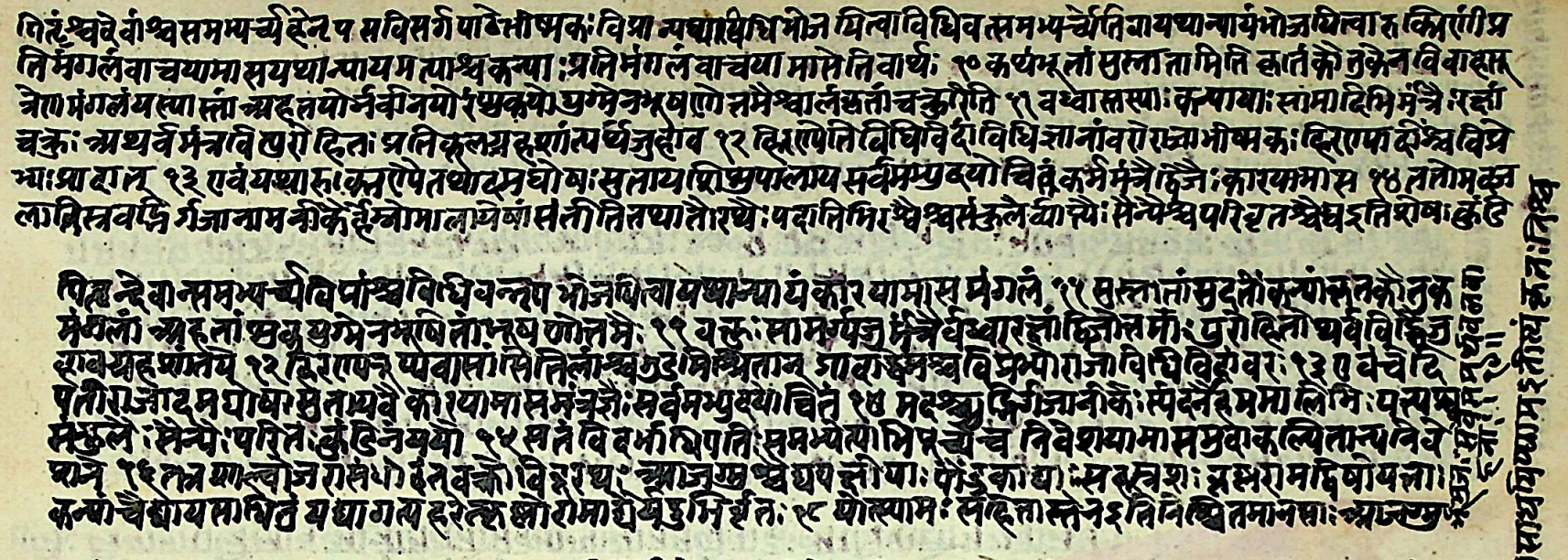

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अथ सहस्रमानानां यदूनि सहस्रसंख्यानि पराजयं चानुवेणीयतिचतुःपंचाशन्नमेत्र इत्यर्धयोगीमे वज्रवाणाः सर्वेसुतरांक्रोधाविष्ट
देशिताः कवचिताश्च वाहनाश्वादीनामुपस्थवलैः परिस्कृताः परिवृताः धृतानिकार्ष्णकानियैस्तेऽन्योन्यस्यथावत् २ तानापततः
शत्रूनवलोक्यतेयादवसेन्याधिपतयः हेराजन्नुग्रसेनेविस्मर्यंकारयित्वातेषांसम्मुखाउत्पतुः ३ परघोषणाएवाडुल्येमादवाना
मन्योन्येचहर्षतः मेघयोर्द्वियथाजलधारमंचतिमहदम्बरेदृष्ट्वाविद्युतोविद्युतंयादवसैन्येषुपरवीरोलिमब्रुवन् ४ तदासमभ्य
माहवेकिरीटीशरासारैरुन्मथ्यमानबलमवलोक्य भयेनकातरेलोचनेयस्यासासत्रीडंयथातथास्पर्धन्नुवमेक्षत ५

श्रीशुकउवाच ३तिसर्वेसुसंरब्धाबाहाशस्त्रधरणीनाः स्वैस्वैबलैःपरिस्कृतास्त्वन्योन्यंप्रतिकार्ष्णकाः १ तत्रापततस्त्रा
लोक्यतदाभीकरथाः तस्थुस्तत्रमुरवाराजन्विस्फूर्जयंस्तथैवते २ अथरथेहेमजत्रुथेरौप्यैश्चकोविदाः मुख्याः
शरवर्षाणिमेघाश्चाद्रेर्यथा ३ पृथुबलेशरासारैरुन्मथ्यमानबलार्ण्यसमध्यमा सर्वेदेहन्नरुक्भयकातरलोच
४ प्रहस्यभगवानाहमास्मभैर्वामलोचनाः नैतेस्यापुरवैबलंलावकेशास्त्रवंबलं ५ तेकातरिक्षमेथीरा
गदसंकर्षणादयः शस्त्रास्त्रामाणनाराचैर्जघ्नुरन्योन्यंगजारथाः ६ पेतुःशिरांसिरथिनामश्विनांजविनोधवि
सक्रुद्धलक्ष्मिरोलंबिमौलीनांचकोटिषु ७ हस्ताःसासिगदाशासाःकरभाऊरवोंघ्रयः अश्वाश्चतूरगाभो
ष्ठखरमन्यशिरांसिवृक्षमानबलीनांकायभिर्जयकांक्षिणां राजन्राजभिराससंधपराभराः ८ ॥

तदाभगवान्महत्यलामाहवलक्ष्मिरेवाहमालक्ष्येति देवामलोचनेत्येवमास्मभैर्यमाहसेत्या अथनेवत्वद्योयमेभैः [illegible]
नीति ४ तेषांचैवादृशांतेतथाविधंविक्रममसहमानावीरगदप्रद्युमनादयोयादवैःनारायणास्त्रंमुमुचुः [illegible]
तेनास्त्रेणास्त्रसंघेषुसंगतेषांचकोटिषुशिरांसिकुंडलकिरीटवंतिचोत्तमांगानिपतितानिपृथिव्यां [illegible]
भिःसहितानिहस्ताश्चकरभाःप्रकोष्ठाश्चकरवश्चांघ्रयश्चेतुरुरवः [illegible]
सिनियंतुःसंयुगंगजाः ८ इत्यंक्षयंकौलिमियंहिदृष्ट्वासात्यकिबलोकानिरस्यसदयायधेशंतेजसासंयतंपरंकृष्णं

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

भा.द.
शु.टी.
२०

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

भा. पु. उ. ही. २१

22

नारदोऽथ यत्सर्वं तस्याः शोकितचेतसः बालस्यत्वमुत्तिं मत्स्यादतिवेशनं ६ सा चकामस्यवैपत्नी रतिर्नामय =
शस्विनी पत्युनिर्देष्पदेहस्य देहोत्पत्तिप्रतीक्षती ७ निरूपिता शंवरेणमासत्रयोदशमाधने कामदेवेशिशुंयुध्य
चक्रेस्वेदतदर्भकं ८ नातिदीर्घेणकालेनसकामो रूढयौवनः जनयामासनारीणां चित्तोन्मोचविभ्रमं ९ सांते
पतिंपद्मपलाशाक्षंतंदृष्ट्वैवबाहुनलोकसुंदरं स्त्रीरूपंहासलोभंतमभवच्चेतो प्रीत्योपतस्थेरतिरंगमोहते
१० तामाहभगवान्कामीमोहितस्तेनमतिस्त्रियाः मातर्भावंमतिक्रम्यवर्तसेकामिनीयथा ११ रतिरुवाच भवान्मा
ख्यणसुतः शंवरेणहृतोबलात् अहंतेऽधिकृतापत्नीरतिःकामप्रियाप्रभो १२ एषत्वानिर्दशेसिंधावदित्यछंवरं
रौप्यपुरंमत्स्योग्रसोऽदरादिहप्राप्तोभवान्यभो १३ तमिमंजहिदुर्धर्षंजेयंशत्रुमात्मनः मायाशतविदंत्वेव मायाभिर्

गवान्कामीमोहितोमायावतीमाह अकिमेवाद्यहेमातः नवमतिरन्यथाविपरीतावैभवन्त्रन्यथात्वमेवदर्शयतिमातर्भावमितिकामिनी
पुंश्चलीयथानकुर्य ११ एवमुक्तापराहरतिभिवातितिचरुभिः नारायणस्यश्रीश्लस्यसुतःएवंचेन्मऊदएवंकिंनयासिमेरतंत्यक्ष्य
शंवरेणेतिगृह्यानारायणस्यदत्तंवरंदत्वियतमापत्नी १२ एषरंवरोऽसुरोऽनतीतदशाहमेवचासमुद्रेपतयामासवैप्रभोसमे
र्थः १३ तमात्मनःशत्रुंशंवरंजहिदुर्जयत्वेहेतुः मायाशतविदंकथंतर्हितव्यंतन्नोदमायामितिमोहनाद्विभर्यास्यंतांमिमायाहि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

द्वारकायामिति हरिजनरमयालक्ष्म्यावतारस्वरूपया रुक्मिण्यास हेतं श्रीर्यथा तिसृभिर्जगद्भ्यो दोषमव ६१ इति भागवतभावा
र्थचंद्रिकायां दशमे चतुःपंचाशत्तमः २५४ इत्थं भगवतो रुक्मिणीविवाहं प्रविस्तरमनुवर्ण्य तत्रः अथ शोकवत्या दिविवादं प्रविवक्षुः तत्र
प्रागवप्रयुम्नजन्मेति तदनुवर्णयितुं पंचपंचाशत्तमेन कामइति यद्यपि पौराणरात्रयागमना दिकं तु विवादेष्वप्रयोजकं तथापि क्वचिदाप
र्यवसानायात्रा हिइति दृष्टयं कामो मन्मथः तस्य चवासुदेवांशत्वेन हिशेषणेनभाविजन्मप्रभृतिसंबंधकोक्तिः वासुदेवकिमिति त्वा वासुदे
वांशः अतएवषन्दे होपपत्तये देहसंयोगापत्तेर्वा वासुदेवमेवप्रत्यपद्य तेत्युक्तं भगवतनुमाश्रित्यावतस्थेइत्यर्थः अनेनचलत्वंदेहस्यो
पपद्यविभूतित्वंपुनर्नेतिव्यपदेशनामसाम्यंचलक्ष्मीत्वनिर्वचनमेव १सएवकामएवप्रद्युम्नसभगवतोवीर्यात्संकल्पस्संज्ञानात्मकात्समुत्तो

द्वारकायामभ्राजत मसौदः पौरोकर्मा रुक्मिणाकारमयो पेतरष्टाप्रसंश्रियःपतिं ६१ इति श्रीभागवतेमहापुराणेदशम
स्कंधेरुक्मिण्युद्वाहो चतुःपंचाशत्तमोध्यायः २५४ शुकउवाच कामस्तुवासुदेवांशो दग्धः प्राग्रुद्रमन्युना देहोपपत्तयेस्व
यमस्तमेवप्रत्यपद्यत १ सएवजातोवैदर्भ्यांरूपवीर्यसमुद्भवः प्रद्युम्नइतिविख्यातः सर्वतोऽनवमःपितुः २तंशंबरःकामरूपी
हृल्लोलकमनिर्दश सविदित्वात्मनः शत्रुं प्राक्त्योद्वन्द्वगंगृहं ३ तंनिर्जगारबलवान्मीनः सोप्यपरैःसह ।तोजालेनमहता
गृहीतोमत्स्यजीविभिः ४ तंशंबरायदेवक्षीउपाजह्रुरुपायवे देहामहानसंनीत्वासूद्यत्वधिनाकृते रहदासुदेवालंमायावै
शेष्यवेदयन् ५ ॥

अथसः वैदर्भ्यांरुक्मिण्यांजातः प्रद्युम्नइतिविख्यो लोकेहितः सर्वतः सर्वप्रकारेणापितस्वस्मै स्वस्मात्तुल्य
मत्यर्थः २ तंइतिसप्रसिद्धः कामशत्रुः शंबरः तंशंबरंमायाज्ञः स्वस्यशत्रुं विदित्वा नारदप्रकृतिनोषः [illegible]
शगृहेलोकैरपीक्ष्यंकामरूपीसन्हत्वाऽदन्वतिसमुद्रेप्राप्यक्षिप्त्वाऽक्षेप्रत्यगात् ३ तंहि [illegible]
रनिगीर्णवान् तत इत्यर्थः तंमत्स्यंजीविभिर्जालेः सोपिमीनोप्यपरैर्मीनैः सहमहता [illegible]
गृहीतश्चबलवान्दाशैस्तं
मत्स्यंमीनहंतारोयंयत्रमुपेजक्रुः [illegible]
स्थितिमाजक्रुस्तेनेणवध्यत्वंहतवतः तदन्तस्थमत्स्यस्योदरेऽक्षतंबालंकृष्णमायादत्येमंअथप्रभोरत्येमंवेदन् ५

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

भा० द० उ० दी० २३

23

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तव माता कुरंगी च तिलं तिलं छित्त्वा विवत्सा गौरिवातुरा २५ ऊचुश्च प्रभा व्योम्नि देवदेवं विशांपते मुमुचुस्तत्र महात्मने मायावी महामायो सर्वमायाविनाशिनीं २६ सचक्रवरमभ्येत्य संप्रगृह्य समाहितः न्यविक्षच्छेत्तुमारेभे क्षिप्तं सज्जमयत्कलिं २७ सोधिरोहोद्भवो भिन्नः पपात स्तनयोरगः निश्चक्राम गदापाणिं रमर्षितमनाश्चलः २८ गदामाविध्यतरसा प्रद्युम्नायमहात्मने प्रतिपद्यन्तदन्यादवज्रनिष्पेषनिष्ठुरं २९ तामापतंतीमाकाशाद्युद्धोद्गदां दैत्यपुंगवः त्रिधाच्छेत्तुं क्षुरप्रेण क्षिप्रहस्तः प्रतापवान् ३० सचमायो समास्थित्य दैत्यो मोघपराक्रमः यदाछिनत्ति मुक्तं वै क्षुरप्रमयं वर्षकालीवेरितो सुरः ३१ वाध्यमानो रमवद्वीरो रुक्मिणोमेदसांपतिः महाविद्यांसर्वमायोपमर्दिनीं २२ ततोगोचक्रगोधर्वैपणाच्चारगरादसीः प्राक्षिपच्छतशोदैत्यः कालिंद्यधमयन्मनः २३ निशातमसिमुद्यम्य सकिरीटं सकुंडलं शिरः कायान्नाम्नश्चजाहरत २४॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

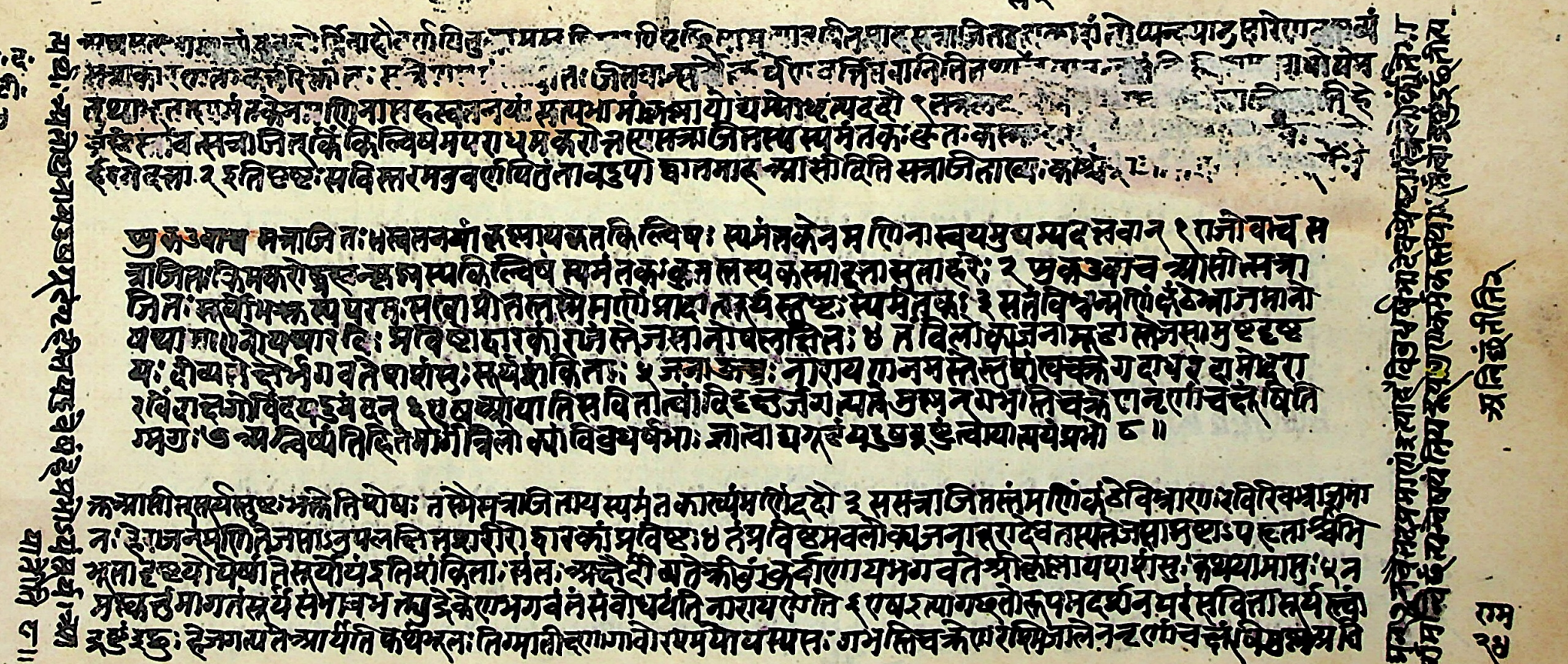

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

निशम्येति बालो नामागच्छतो याथात्म्यमभिज्ञानं वचनमाकर्ण्य प्रहस्यात्रुटत्यमेवास्तेति अस्तावगच्छन्नदेवोरविः किंतुसत्राजित
कृतलक्ष्येदृशंतेजस्तपतोविधिनाहि मणिनानयमंतकेऽस्मच्चलन्रविद्योतमानः ९ कोदृशस्तस्यमणेःप्रभावइति तेनासौराजानंसत्राजि
तिः सत्राजिदिति श्रीमान्भगवान्सत्राजित्रुतानिकोतुकेनोत्सवेनमंगलायनियस्मिंस्तस्यदेवसदनेस्वयंदेवदेवाग
देविष्टैःप्रयोजककर्तृभिःमणिन्यवेशयत् १० सचमणिःहेराजन्प्रतिदिनमष्टौस्वर्णभारान्सृजतियस्तत भारःप्रमाणविशेषस्तथाहि
चतुर्भिर्व्रीहिभिर्जायुजायेकंचयवंयवानष्टौरत्तिकामष्टौताम्रकर्षस्तेश्वतुरःपलं तुलापलशतेभारुभारःस्यादिशतिस्तुलाद्

सूत उवाच विप्रास्यवालवचनंप्रहस्यांबुजलोचनः प्राहनासौरविर्देवःसत्राजिन्मणिनाज्वलत् ९ सत्राजित्स्वय
रक्षोमानयूतंतेकोमुकमंगलं प्रविश्यदेवसदनेमणिंविन्यैवशयत १० दिनेदिनेऽष्टसौभारानष्टौसृजतिप्रभो ११
उलंघमार्गेरिपवेनिशीथेऽथयोऽप्रभाः नसंतिमाघ्नेतत्रमंत्रास्तंश्चितोमणिः १२ सुयाचितोमणिंकोपि
यदूराजायशोरिणेनेवार्थकामकःप्रादाद्याच्ञाभंगमतर्कयन १३ नमेकदाचणिंकंठेप्रतिवध्यमहाप्रभं प्रसेनो
ह्यश्वमारुह्यमृगयांव्यचरद्वने १४ प्रसेनेसहकंठेस्थामणिंदृष्ट्वेकेसरी गिरिविघ्नजांबवतानिहतोमणिंजि
तो १५ सोपिचक्रेकुमारस्यमणिंक्रीडनकंबिले अपश्यन्भ्रातरंभ्राता सत्राजित्यंतप्यत १६॥

कंचदुर्गेहेति १ क२ नि १९ मारीनामकालमृत्युरिष्टमभद्रंदुःखंहेतवः व्याधिनिलःपीडाव्याधयोरोगाःनामिनोवंचकाःचोराइतियावत् यस्मिन्रा
ज्ञेसुमणिरर्चितःस्यात्तत्रदादिदपिदुर्भिक्षादयोनसंति २० यदराजायोयसेनार्घमणिंप्रतियाचितोऽ[illegible]हुगर्भदंतत्वागाच्छाभंगंयाच्चावेयर्थंप्रतिचारयन्नेवनेयदौ २३ एवंस्थितेमदनो
मःसत्राजिन्नाकंडेप्रतिरथ्यरथाप्तमारुह्यवनेमयायाव्यचरत् २४ तदाकश्चिन्केसरी
[illegible]
[illegible]

जि९

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

[illegible] मणिरत्नं प्रवाल समन्तकाभ स्यतं [illegible] मणिनेत्यादि [illegible] मणिनाहृतवान् समो मनयो [illegible] मिथ्याभिशापः प्रसक्तः [illegible] मणिनेव [illegible] तिदेशा विमार्ष्टुं [illegible] पादो [illegible] तत्र [illegible] योजना ३२ इतीति इत्थं [illegible] बुद्धत्वयं मणिना मणिना सह [illegible] जां [illegible] यत्र [illegible] स्मा मंस्तीत्येवं [illegible] जनार्थं [illegible] यसमर्पयामास ३३ ततोन्यश्च [illegible] मणिश्रेष्ठः सजितोभक्त [illegible] त्सलः [illegible] स्मै [illegible] तं [illegible] क्लिंददोषा स्वामीनिमं कल्पित्वा [illegible] तदेवदद्यादिति वा ३४ अरक्ष्यन्निर्विलप्रविष्टस्यघोरेण [illegible] नाघादशदिनानि प्रतीक्षतः [illegible] तारकाजग्मुः ३५ निशम्यतिदेवकीदेवीविलापदुःखार्तं [illegible] संश्रुत्वा [illegible] सत्राजितेपार्थ

श्रीभगवानुवाच मणिहेतोरिहप्राप्तावयमत्रपतेर्विलं मिथ्याभिशापंप्रसज्यात्मनोमणिनासह ३२ शुक्लउवाच इ
सुक्लः स्वांदुहितरंकन्यांजांववतीमदात् अर्कएवार्थसिद्धिमणिनालक्षायोपजहार ह ३३ ततोन्यश्चमणिश्रेष्ठस्सजितोभक्त वे
त्सलः तस्मैददौपरंशुद्धिंजनरक्षणवर्जितां ३४ अरक्ष्यन्निर्विलंघोरंप्रविष्टस्यविलेजनाः प्रतीक्ष्यद्वादशाब्दानिदुः
खिताःस्वपुरंययुः ३५ निशम्यदेवकीदेवीविलापंकृष्णयाचनं कंसहतिं सुहृद्वेत्ताततोयत्नंचक्रुर्विलात्तमुमोचने ३६
सत्राजितेशपत्नीतुदुःखिताद्वारकौकसः उपतस्थुर्मखामायांदुर्गांलब्ध्वापलध्यवे ३७ तेषांतद्देवपत्न्यासायया दिष्टाधि
षासचप्राहवैभवस्त्रियाः सद्वारकंहर्षयन्स्त्रीः ३८ उपलभ्यऋषीकेशंसत्वाजग्मुरिहागतं सस्त्रीपत्नाममणिंचैवसर्वजात
महोत्सवाः ३९ सत्राजितंसमाहूयसभार्यंराजसन्निधौ प्रादिशद्भगवान्मणिंतेसेन्यवेदयत ४० सचातिलोभितो
रत्नंदुष्टधीर्वाव्रजन्ततः अनुतप्यमानोभयभगमत्स्वेनपाप्मना ४१॥

तालक्षप्रातयेमखामायांदुर्गांउपतस्थुरभजन् ३७ तेषांइ
ति सचस्त्रीतेषांप्राहवैभवंकृष्णस्यादेव्याउपस्थानात्तथातत्प्रयादिष्टान्नाशिषःसत्यंरूपंचेत्येवंविधायेषांतेषांसतीवर्धनतः
सिद्धःसाधितोर्थःमत्यानयजरूपंप्रयोजनंयस्यसःसदारःजांववतीसहितोलब्धवद्भ्यांत इत्युपलभ्यतिलोकेजनाःसर्वेप
उपलभ्यतेतद्दुष्टधीर्कंशेतत्रापिपत्न्यासहितंमणियाचार्यायत्नंउपलभ्यसर्वेजानंहसाभ्यासम ३९ सत्राजितइति ग्राह्यतेनयस
लियोप्राप्तिमणिलाभंप्राकारमेव्यायतस्तेसत्राजितंमणिमर्पयामास ४० सचेतिस्वपाप्मनायाच्ञावैफल्यकरणमिथ्यापवादापार

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

भीष्मकपंसविदूरगांधारीक्रोष्टानेवच तुल्यदुःखान्समागम्यस्वकष्टंइतिहोचतुः २ श्रुत्वातद्वचनंराजंछतधन्वानमब्रवीत्
अक्रूरःकृतवर्माणंकिंस्मानगृह्यतेइयोसम्भवंसंप्रतिश्रुत्यकस्मात्विगर्ह्यचकृत्वायादवान्नसत्राजितंकस्मात्
नहतमन्वियात ४ एवंविलपतांतेषांसत्राजितंप्रसेनमः प्रायात्समग्रंचीत्कृत्यापापः स्त्रीणांजीवनः ५ स्त्रीणां
विक्रोशमानानांक्रंदतीनांसनाथवत् हत्वापप्रसेनंकवचमणिमादायजग्मिवान् ६ सत्यभामाचपितरंतंकृत्य
छचापिता व्यलपन्मालतातेतिहाहतास्मीतिमुहुर्मुहुः ७ तेलकोष्णीमतंश्रुत्वाजगामगजसाह्वयं कृष्णायविदितार्थाय
नसाचव्योपितुर्वधं ८ तदाकर्ण्यप्रभोराजन्नतुल्यबलकौकुरौ अब्रूतांपरमंकष्टंनिमित्तात्तौविलेपतुः ९ आगम
भगवांस्तस्मात्सभार्यःसायुधःशरैरहंतंरत्नंमणिंतव १०।

तंहतवान् ६ स्त्रीणामिति यथालौकिकंपशुंहंस
कः पशुंहंतितद्वत्वाऽनाथवत्स्त्रीणांसत्राजिन्नारीणांविक्रोशतीनांक्रंदतीनांचसतीमेवमणिमादायजगाम ६ सत्यभामे
तिचपोक्तेनापिताधात्रासुप्तेमध्येसखीनांसाशुचेतीव्यलपद्विलालपविलापनप्रकारमेवाहलालतातेतिहाहतास्मीति ७ ततो
मृतेपितरंतेसदोषेणेलकंगृहंप्रास्यविधायहास्तिकपुंजगामसत्राजगायविज्ञातपितृमरणेर्थायाप्यजानतेवस्थितायछ
ष्णायपितृवधंशतधन्वचकृतमावेषोऽनयथामोक्षाज्ञश्रुत्वाहराजन्ईश्वरोरामःसलोकलोकतामनुष्यनरचेष्टामभिनय
न्नस्त्रास्त्रोव्यसृजत्क्रोधेनेत्रोग्रेस्मर्कपरमदनवधिकंकष्टंदुःखंप्राप्तइत्येवंविलेपतुः विलपितंकृतो ९ तदाप्तसत्यभामः साय

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सत्राजितः तमेवार्थमपराधरूपमनुचिन्तयन्नर्थ इतिचाकलयता भगवता सह यो वियोगः विरोधः तेनाकुलधिषणतयामतिः चिंताप्रकारमाह कथं इतिसार्धेन आत्मनः स्वापराधं अजानन्पपन्नायां किं कथं वाच्युतः प्रसन्नो भवेत ४१ किंसत्वाकस्मिन्कर्म लिप्सतइत्यर्थः साधभद्रं स्यात्कथं चमां जनोनरपेन्द्रोधिगद्वेषइत्यर्थः तन्नहेतुं वदन्नात्मानं विशिनष्टि नष्टश्रीरादौदृष्टार्थं नदृष्टविचारमनुभिन्नमर्यादं मंदमतिं चिन्तेकामतं ४२ इत्यविचार्यनिश्चितो निर्वायइति स्त्रीरत्नंदुर्लभंरत्नं स्यमंतकं चक्षुषायदासेदासाम्यन्यायदि दासइत्यर्थः तथाहस्तस्यहांतिश्चिंतसमाधिर्नभवेत ४३ एवमितिउपायावसितः निश्चयन्सुभाष्यभलक्षणंचसतांसत्यभामां मणिंसमंतकंवउपयोक्तारंचोपयेयामास ४४ तांइतिउपयेमेविवाहितवान्कथंभूतांवधूभिःकृतदर्शनां

सोनुध्यायंस्तमेवार्थंबलवद्विग्रहाकुलः कथमज्याम्यहंप्रजःप्रतीदेहाच्युतःकथं ४१ किंसत्वामाधुनंचैस्यान्नरपेषाजनोयथा अमीर्घदृष्टिनेत्तुरं मंदविलोलरूपं ४२ वाच्युदुर्लभंरत्नंस्त्रीरत्नंरत्नमेवचउपायोयंसमीचीनस्तस्यप्राप्तिर्नचान्यथा ४३ एवंव्यवसितंतंत्राजित्वसतांप्रभां मणिंचस्वयंधर्म्यरक्षायोपजहार ४४ तांसत्यभामांमगवा उपयेमेयथाविधि वधूभिर्यांचितांशीलरूपौदार्यगुणादिभिः ४५ भगवानाहतंमणिंप्रतीछामःनप्रतिग्रहीमः किंतुस्त्रीरत्नमेवगृहे प्रियाम देवमर्हत्तमंविलक्ष्यतत्रवचनेगोत्रनिरूपणंवर्योकेवलफलाभिप्रायः यद्वातवापत्यत्वात्तवैयंधनमस्मा[illegible] ४५ इतिश्रीमद्भागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेसमंतकोपाख्यानंनामषट्पंचाशत्तमोध्यायः

मुकुन्द विज्ञानाकीर्णविदग्धाकर्णपोषम् दुर्नीचस्यकरणसहामोयथाकुरुन ११

तथवादिभिःयाचितारूपादिभिरर्चितंचतन्नप्रसीष्वंशीलस्वभावगुणश्चार्जवकरुणादयः ४५ भगवानितिउक्तिमेवाह नप्रतिगृह्णीमइतिप्रसत्राजितमणिंवयंनप्रतीछामःनप्रतिग्रहीष्यामः किंतुस्त्रीरत्नमेवगृहे प्रियाम देवमर्हत्तमंविलक्ष्यतत्रवचनेगोत्रनिरूपणंवर्योकेवलफलाभिप्रायः यद्वातवापत्यत्वात्तवैयंधनमस्मा[illegible] ४५ इतिश्रीमद्भागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेसमंतकोपाख्यानंनामषट्पंचाशत्तमोध्यायः

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तदागच्छेः ध्वजयष्ट्यां तं रथमारुह्य हे राजन्महद्वैरथ्यं मनसाधनैर्गरुडध्वजसुरक्षारक्षणत्वान्नमत्र यात्रासम्बन्धनो २१ मिथि
लायामिति शतयोजनमात्रगमनादित्यनन्तरं गत्वेत्यध्याहारः मधाकं पतितं तस्य मध्ये विस्तृत्य तत्रत्यपक्षाद्यथा [illegible] वर्तनात्वान्नकृष्णयो
वा न्यथात्व २० पदात्ते पितृतिर्मग्नेमिर्याती क्षणध्यरेण चक्रेणतस्य शिरउत्कृत्य [illegible] लक्ष्मीयोगेनेति त्यक्ति
कोत्मगयामास प्रेक्ष्य रामणिरस्तीति सर्वज्ञतयाविदित्वा पिशाचवेषेनार्थेतयास्तवानित्यर्थः २१ तद्दर्शनलब्धेमणियेनतत्पक्षतो
ग्रजीतिकं मागतोवाच उक्तिमेवाह रथेति २२ शतधन्वेवंवंचितोपिसबलोबलभद्रंसर्वज्ञत्वान्नेत्यसंमाह [illegible] स्विति

गरुडध्वजमारुह्य रथंराजन्महद्धनौ अन्ययातांमहावेगैरश्वैराजन्गरुडवृतं १९ मिथिलायाउपवनेविसृज्यपतितंरथंप
रामधाक्षंतत्रस्थः कृष्णोप्यन्वद्रवद्द्रुतं २० पदातेर्भगवांस्तस्यपपातेतिग्मनेमिना चक्रेणाशु २उत्कृत्यतस्यशिरोमणिं
रत्नमाददे २१ अलब्धमणिरागत्यकृष्णमाहसुयज्ञजित् कथमेतन्मणिर्लब्धस्त्वयानघविद्यते २२ तंतमाहबलोनूनं
समणिःसत्यवानसि स्त्रियंरूपेणमायान्तंवेत्सिमन्वेषउरं व्रज २३ अहं वैवस्वतंछागमिष्टवन्तंप्रियतमम् इत्युक्तामि
थिलां राजन्विवेशयमुनेदृशः २४ तेदृष्ट्वासदृशोन्यायमैथिलःमोदितोभवत् अर्घ्यामासविधिवद्दत्तंयेनमधुघ्नः
२५ उवासतत्रसांकृतिंचिन्मिथिलोमासगाविभुः मानितःमोदितोकृष्णेनवमधुघ्नेन १६ तोषितोदाशरथिःकालेधा
तेराष्ट्रःसुयोधनः कैशवोद्वारिकामेत्यनिधनंशतधन्वनः अप्राप्तिचमणेःप्राहप्रियायाःप्रियकृद्विभुः २७ ॥

रुषेसमणिन्यस्तः अतस्तमन्वद्रुत्यवृ [illegible] रक्षारकं गत २१ तत एनमसर्वज्ञेनेवंविचेष्टितमकृतायेतिगूढमन्युरा
ह अहमिति विदेहंजनकं देराजन्यइमंदनोबलभद्रः २४ मैथिलोजनकस्तंरामंदृष्ट्वाप्रीतमानसःसदृशायप्रजादेहीम
मेईशेःप्रजासाधनेयथाविधि पूजयामास २५ उवात्तेनिविभरामःक्वचित्समावत्सरानुषितवान् कथमेतन्मणिलभेति २६
प्रश्नंगिकंगतंतदेति यानंराष्ट्रापतराष्ट्रस्यापत्यंसयोधनःतदाकालेलब्धावसरेतंकृष्णमाक्रन्दमेणिहानगधारणेविषो
गृहीतवान्हत्यर्थः सुयोधनेविणिनष्टेवा मानितइति २७ एत्यागत्य सातधन्वनोनिधनमणेरलाभंचोपयायाःसत्य

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

[illegible] द्रियाण्यलंबुव्यं चकृत्ते
प्राप्तमर्जुनं [illegible] यथा नियेन [illegible] तस्या
उत्तरेणसहितं [illegible] यस्मिंस्ते सर्वमखिलं लोकमुपदर्शयन्युधिष्ठिरस्तिष्ठन्नाभिवंदनं [illegible]
ल्युन मर्जुनं परिष्वज्यालिंग्य तस्य तल्पवयस्त्वात्तयमाभ्यांयमलाभ्यांनकुलसहदेवाभ्यां [illegible]
वयस्कत्वादिति भावः ४ यत्रमिति सुस्थाद्रौपदीनवोढानवमविरूढावि वाहितानेवकिंचिन्न [illegible]

दृष्ट्वातमागतंपार्थाः मुकुंदमखिलेश्वरं उत्तस्थुर्युगपद्वीराः प्राणमत्यमिवागतं २ परिष्वज्याच्युतंवीराः स्वंगसंगहतेन
सः स्वागतंगतमित्येवंकवीचपतस्यमुदययुः ३ युधिष्ठिरस्यभीमस्यकृत्वापादाभिवंदनं फाल्गुनंपरिष्वज्ययमाभ्या
मभिवादितः ४ पादासनमासीनंकृष्णाकृष्णमनिंदिता नवोढाव्रीडितात्किंचिद्दृष्ट्वेत्याभ्यवंदत ५ तथैवसात्य
किःपार्थैःपूजितश्चाभिवंदितः निषसादासनेचैवपूजितःपर्युपासत ६ दृष्ट्वासमागतंसतांप्रियंकृष्णं
कालेदृष्ट्वाभिरमितः प्राहेष्टवत्तत्वंकुशलंसहृल्लघोपितश्वसारःपरिष्टवीर्यवः ७ तमाहप्रेमवल्गुरुद्धकंठा अ
लोचनाःस्मरंतीनान्यहृन्नलोकेशमानलोकरागपापात्मदर्शनं ८ कुतस्त्याच्च तदेवकुशलंनोभवत्सनाथानां सुलोचय
ज्ञातीन्नः स्मरताकृष्णश्रीमानप्रेषितस्त्वया ९॥

मभ्यवंदतमनस्वी ५ तथैवेति यथासुखंतथासात्यविश्वंयथायोग्यंपूजितो
बहुमतोभिवंदितश्चविश्रमाद्योपविष्टवान्ततथान्येचयदवः पार्थैःपूजिताःसुखंपरिवउपासत ६ ततश्चभगवांस्तत्रांतीस
मभ्येत्यकृतमभिवंदनंयमनः स्मितस्नेहाद्रेसजलेक्षणोयस्यास्तयोष्टयाऽभिरमितःपरिष्वक्तःपितृभगिन्यापरिष्टवीर्यः कु
शलप्रश्नविक्लवांबांधवावसुदेवादयोयस्यसःसलज्जांपत्न्यार्थांसहितांतांदृष्ट्वामाष्टवान्कुशलंपप्रच्छ ७ तमिति प्रेम्णा
वैक्लव्यमत्यंतिनरुद्धःकंठोयस्याःअश्रूणिलोचनयोर्यस्याः साष्टवातान्मतस्त्वान्कृष्णानस्मरंतीःकृष्णापापात्मानंद
र्शयतीतितथातेकृष्णसमाद्दृष्टंकिमेवाद तदेवेतिनोस्माकंकुशलमभूत्तथातेत्वयावयंसनाथाश्चेकृताःकदायदज्ञातीन्नर्व
भूत्नोस्माकंस्मरताचयाममभ्रातोऽक्रूरःप्रेषितः ९॥ज्ञातीन्यत्नेनप्राप्तममतोवारयितुमाह नेति॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

31

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तेतवत्वःपरश्लिचथ्रांतिर्वी नाप्तिलत्तहेतर्विश्वस्येतिजगतःसुरुद्यान्नो तस्मात्वचनस्यकर्थंतर्हियुष्मान्प्रसमीक्षतत्राह तथापितिस्व
परभ्रांत्यभावेपिस्मरतांभक्तानांहृदिस्थितोतल्लिशभ्यस्यदालोकान्संतिनाशयति १०अथयुधिष्ठिरःप्राहकिंइतिहेधीभ्यस्तोस्माभ्यः
किंयुष्मभ्यंचदितंकृतश्चित्तवेधिकृतंयएवंहृष्टंस्तितवेधिकृतंतसामभ्यतोमहत्पुण्यंकृतमेवेतितवेश्रीतिभावःकुतःयद्यस्माद्योगि
श्वराणामपिप्रष्टुमशक्योभवान्कुमेधसांविषयातत्कथंचित्तनामस्माकंदृष्टः ११इतीर्यंराजायुधिष्ठिरेणेत्थंपृष्टोवहुमतःसभग
वान्वार्षिकान्मासान्सर्वेषयानथान्यवसद्विजशेषः १२कालिंदीदर्शनप्रसंगमासे एकदाविजयोर्जुनःवानरोद्भुतमस्त्रतिद्भुतिर्थंजेय
मिस्तंरथमारुह्यक्षयाक्षीणःसायकायोस्तोत्रणविधीवादयः १३सन्नद्धःकवचितःहस्तेनसहितोविद्भुतैर्जनंवनंप्रा

नतेत्रिस्वपश्यांतिर्विश्वस्यसुरुद्यान्नः तथापिस्मरतांशश्वत्तत्कोशान्हंसिहृदिस्थितान् १०युधिष्ठिरउवाच किंतत्राचरि
तंश्रेयोभवतोहमधीश्वरयोगेश्वराणांदुर्दर्शोयन्मोहृषिकुमेधसां ११श्रीशुकउवाच इतिवैवार्षिकान्मासान्राज्ञाप्रत्यर्थितोभ
गवान्जनयन्प्रीतिमात्मनिव्यसृजत्तस्मैकृष्णायविद्यां १२एकदारथमास्थायविजयोवानरध्वजं गांडीवंधनुरादायतूणौचादायसायकौ
१३सन्नद्धःकवचीहस्तेविद्भुतैर्विनंमदत्तवहुत्वालमृगाकीर्णंप्राविशत्परवीरहा १४तत्राविध्यच्छरैर्घोरैर्घोरान्रुरुमहिषा
न्वराहशरभान्गवयान्वेसरान्हरिणांश्चशशशल्कान् १५तान्निघ्नंश्चिक्रीडेमेध्यान्यवीरघ्नोगतेह्यपरीतःपरि
श्रांतोवीभत्सुर्यमुनामगात् १६तत्रोपस्पृश्यविशदंपीत्वावारिसहारथोहृष्टोदृष्ट्वाकन्यांचरंतींचारुदर्शनां १७तामासाद्य
वरारोहांसुकेशींरुचिराननांपप्रच्छप्रेषितःतस्याःपाणिंजग्राहपरवीरहा १८॥

विराट्व्यालाःसर्पागवाक्षंवदन्प्राणत्यक्षः यदा
चक्षुश्चःसंदिष्टस्यादिकायाःपाश्चात्यहर्ल्लांलंवांडवदासाद्यवैर्मांडविप्राच्युपपत्तौ १४तत्रवनेशरण्यौघाद्दी यत्र १५
तत्रमेध्यान्कर्मकीन्मृगान्राज्ञेयुधिष्ठिरायकिंकरानिव्युःप्रापयामासुःभक्तार्थंशंसांपुरतिपदंशुक्लकृष्णागतेव
स्थितेरात्रौनिशांतेःस्वप्नमायाविपाकाभ्यांपर्यश्रीतीभर्त्सनेयत्नोद्गा यस्यैष्यत्यभ्यानहारथोहृष्टा
स्तेसंस्थितायाकृष्णेनप्रेषितःफाल्गुनोर्जुनःशोभनकिंकरेत्यरमाकांदेवस्थितौपप्रच्छ १९ ॥ ११

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अथेः किं भाकुन्वर्चीलमिति यद्यपि तकोशलपति यद्यपि तकोशलपतिः प्राहेत्यनेनैवाप्यर्थो लभ्यते तथापि वरमित्या
दिनाद्यर्थः दित्वान्नमर्दिचितमादेतुकंपनः शान्तोवाच्यालंकारेणनारायणेजगत्यतेस्थानंदेवेवरणंस्पलवाल्पलःचक्रोहंकिं
करवाणिनाथकिमर्थियर्थकत्तुंशक्नुत्यर्थः यद्वालिंदरवाणिकिंकरोमेमनआज्ञापयेत्यर्थः श्रीः स्वामिन्दिव्यं करतो द्योत
यितुंनारायणेत्यादिसंबोधनमानमन्नेदमर्थस्यविशेषणंचेत्यवर्गतर्थ ३७ अथपरंतेभक्तियहेति श्रीकृष्णेनथासकलः
लोकपालैश्चसहितः श्रीलक्ष्मीश्चद्विरमायस्यतत्वपादपंकजरजोविभर्त्तिएकवचनेप्रत्येकाभिप्रायकंमाद्नारायणः किंतुय
उच्चन्यतमःस्यात्तन्यादलीलातनुलिंतिरिंयेनत्वयाकृतयेधर्मसेतवोधर्ममर्यादास्तेषांपरिपालनायकालेधर्मस्थानिकालेली

अर्चितंपतपरिपाहनारायणजगत्पते आत्मानंदेवरंस्यकावाणिकिमल्पकः ३७ यत्पादपंकजरजःश्रिरसाविभर्त्ति श्रीर
जःस्वर्गिरिशःसकलोकपालैः लीलातनुःस्वयशसेजगतःपरीप्सयेशः कालेदधत्सभगवान्ममकेनतुष्येत ३८ तमाहभगवा
नकुण्ठःस्मितामनपरिप्लुतमेघगंभीरयावाचोसम्मितंकुरुनेदृश ३९ श्रीभगवानुवाच नेंद्रयाम्त्वाकविभिर्विग
र्हितानराजन्यधीर्निजयर्मवर्त्तिनः तथापियाचेतवसौहृदेप्सयाकन्यात्वदीर्यानहिपुल्लदावयं ४० मन्यजिउवाच
कौन्यलेभ्यधिकोनाथकन्यावरइहेप्सितः गुणैकयाम्नोयत्संगेश्रीवसत्यनपायिनी ४१ किंत्वस्माभिःसतःपर्वसमयासा
त्वतर्कभाप्तेसावीयैपरीप्सार्थेकन्यावरपरीप्सया ४२॥

लातनूलीलाविग्रहानेनाकर्मवश्यत्वमुक्तंदधविभ्राणःअनेनानारायणएव
तनथमेपरिपालनाद्यमनुष्यत्वमवलीलइतिसत्यं एवंविधोभगवान्ममकेनकैंकर्मणतुष्टोभवेत इत्तमिति स्वतआप्तनपरिप्लुतमेघस्तंभी
शार्ङ्गंदेवरंस्वसमितेनसदितंयथा तथाहः ३९ उक्तिमेवाहनेरंद्रयद्यपि स्वधर्मनिरतस्यराजन्यवंशेदाक्षिण्यस्यायाचिगर्हि
तामिंद्रादामितिचिंतयावत्तथापिसोहृदेप्सयात्वंषेत्वेप्सयात्वदीर्यांकन्यांयाचेवयंयुक्तंकृतवंतइत्यर्थः तमब्रुवन्नित्यंन उक्तः
शाहुत्प्रियजितवइति हेनाथवंतःश्रेष्ठाधिकाःकन्यायाःईप्सितोवरःकोवास्तिसंतिवहवइत्यलोभगवंतंविशिनष्टिगुणानांलक्ष्मीरमण
नामेकएवधामस्थानंतथाभूतात्तयस्येत्यपेक्षायाम्प्रभवंतेवा अस्यतवांगेवक्षसिश्रीर्लक्ष्मीरनपायिनीविवसति ४१ किंतितिहेसाव

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

सहस्रमेतेनसमनुज्ञातःसुरुचिश्चानुमोदितः न्यायतोद्वारकांभूयःसात्यकिप्रमुखैर्हतः २८ अथोपयेमेकालिंदीसुपुण्यां
त्वंचैजजिनेविंदानुपरमांनंदस्त्वांपरमंमंगलः ३० विंदानुविंदावावंत्योदुर्योधनवशानुगौ स्वयंवरेस्वभगिनी
मुक्ष्मिसलक्ष्म्यपेक्षतौ ३१ राजाधिदेव्यास्तनयांमित्रविंदांपितृष्वसुः प्रसह्यहृत्वानग्नजिद्राजन्राजभ्योपपथ्य
तौ ३२ नग्नजिन्नामकोशल्यस्तासांद्वारिधार्मिकः तस्यसत्यामवत्कन्यादेवीनाम्नीजितौनय ३३ नतांशेकुरु
पांवीरमजित्वासप्तगोवृषान् तीक्ष्णशृंगान्सुदुर्धर्षान्वीर्यगंधासहानलान् ३४ तांश्चकृत्वाबृहज्जिह्वान्भीमान्भगवतो
त्वलोपतिः जगामकोशल्यपुरंसैन्यसंहतवाहनः ३५ सकोशल्यपतिः प्रीतःप्रत्युत्थायासनादिभिः आदरेणाविधि
रूपंप्रजयन्प्रतिनंदितः ३६ वरंवृणीष्वकामेतिप्रोक्तोभिमतमागतंनैरृक्ष्यान्नचक्रमेरमापतिं भद्रायसंपतिराहि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अथ कीनन्यत्मारुअर्हति पृथ्वीपयोजलेज्योतिषप्रवरो नार्यमनलहसुकं ऋतिलहतितत्कारणमा

[illegible] उरुक्रमकालः शीरकेत्वये [illegible] उहतिवेत्त

[illegible] लभेदोऽर्थः यद्राजपुत्रदानर्हकालाविवेकिरूपेत्यपि प्रायेणकालादित्यादा

[illegible] लुनातात्पनस्वरूपमेदतिवंचनमित्यपिप्रायेणतेभ्यत्वमारुपरइतितात्रिकितिवंचनमित्यपि

वंतिवंचनमितिउपपादयतिअर्हमितित्वयेवानाप्रविश्यधारकंऋतमन्यवेतिएतइत्यर्थः दृष्टेदृष्टस्वतंत्रबुद्धि

सुभगात्मिकाइत्यादुअयंभगइतिअर्थदृष्टिव्याविष्टस्वतंत्रबलत्वमन्य यात्रमःत्रमाःमकइत्यर्थः व्यातायसुदेवा

अहंयोज्योतिरग्यानलोविलोमान्नाणिदेवामनइंद्रियाणि कर्तीमहान्नियविलेचरार्चास्वय्यितीयेभगवन्नयंभ

गः ३१ तस्यात्मजोयंतवपादपंकजंभीताःप्रपन्नाशिरसोपमादितः तत्पालयेनुकुरुतत्वकंजशिरस्यमुष्यात्वि

लकल्मषाएह ३२ मकउवाच इतिभग्याधितोवाग्भिर्भगवान्मक्तिनम्रया दत्वाभयंभोमएहाविशत्कलहिमान् ३३

तत्रराजन्यकन्यानांषट्सहस्राधिकायुतं गोमाहिषाणांविक्रम्यराजभ्योदहरोहरिः ३४ तमविध्यत्रियोवीक्षनारीरं

विमोहिताः मनसामेनिमीड्येतिवंयोपमादित ३५

नांजीकमिमानवेत्यादृष्टधियादित्यजातंत्रमइत्यत्रेतिव्याख्याने एवंत्यक्तंचित्याधेयते तत्रेति तत्रयेभगदत्तनामानस्यमेत्यात्मजःभीतासन्नहपन्नाशिरसतवपादपं

कजमुपपादितःमयापादितःतमपन्नसंनपालयअस्यभगदत्तस्यशिरस्यशिलाममकृतत्वत्पादपंकजेकृतविधे

हि ३२ इतीतिभक्तानम्रोप्रणतातयाभग्याकन्यावाग्भिःसाधनम्रताभिरचिताःसकलात्रस्वयंभोग्यभोगोघकरणादि

तमस्वयोयात्मिन्स्तीतितत्रोमस्करःस्मातिपात ३३ तत्रेतिपराक्रम्यराजभ्योभीनाहतानांराजकन्यानांषट्सहस्राधिकायुतं

कानियस्मिंस्तदयुतंदशसहस्राणिषोडशसहस्राणीत्यर्थः दृष्टोददर्श ३४ तमितिनारीनरश्रेष्ठेत्रीलसद्देवे

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

मनसप्रकारमेवदर्शयति त्रपादिति मर्त्यममलदम्मदम्भिमतंधालात्रस्मानुमोदनामनसप्रकाशनतन्मापयतुस्त्यर्थः इत्येवंरूपः
लक्ष्मप्रत्येकंभावेलोकाभिमंथिनाकसेरुदयंचित्तंदधः ३९ नाहतिविगतमलोन्यंवराणियास्तानाःसम्पश्यस्वतयोनवर्यलं
कारिलाश्वस्त्यर्थः तयातेसंदलिकाभिर्धारिकांप्रतिप्रापयामासतथामहान्कोशमलंयेषांतानतथ्यानरथादीन्
विपलंधसंचपाहिणोत्प्रापयामास ३७ ऐरावतेति चत्वारोदंतायेषांतानरस्विनःबलोयेनः ऐरावतकुलोत्पन्नतेरे
वपाइरान्चतुःषष्टिसंख्याकान्प्रेषयामास ३८ गत्वेतिसभियःसमस्तभामःइंद्राण्याश्चाचरुजितः इतिभार्यासत्यभा

भयात्यतिरयंमर्त्यंधालातवसुमोदतां इतिसवोःथ्यकुलसेभावेनस्त्यर्थंस्तथः ३६ नाःप्राहिणोद्वारवतींसमृष्ट
विरजोवराःनरयानेमेहाकोशान्रथान्चत्वारिंशतं ३७ ऐरावतकुलेभाश्चत्वारोदंतालिस्विनःपांडुरांश्च
चतुःषष्टिंप्रेषयामासतत्रैवः ३८ गोत्वासुरेंद्रभवनंदत्वादिव्यंचकुंडले पूजितस्त्रिदशेंद्राण्यरेंद्राण्याचसमि
यैः ३९ चोदितोभार्ययोत्पाट्यपारिजातंगरुत्यति आरोप्यसंद्रान्विवपान्जित्वोपानयत्पुरं ४० स्थापितःसत्यभा
मायागृहोद्यानेपशोभनःअन्वयुश्चेतराःविगतैर्ऋयासवलंपदा ४१ ययाचआनमकिरीटकोटिभिःपादौ
स्पृशन्लक्ष्मेतन्मथसाधनसिद्धयेऽतेनविगत्यतेमहात्मरोसुरालयंतमा विगाढपत्नी ४२ ॥

मयाद्रोहितःमेरिलःपारिजातंतरुमसाद्य गरुत्मताऽऽरोप्यसंद्रमदेवान्युद्धेजित्वाहरिंप्रतिप्रापयामास ४ अचतस्था
पितःआलवालेतिशेषः सत्यभामायाःगृहोद्यानेशोभनोयुक्तोवभूवतस्यैतारमकुरुतयोर्लक्ष्मणाःचतुर्थ
४१ इंद्रान्विजित्यालिंजित्यइत्यनेनसंबंधःपारिजातार्थंसंग्रामउक्तः मनुष्यःपरजितःनिमकु आर्य
मंत्रंइंद्रायदिकेयदाध्यानःकिरीटेशृंगारसाधनतेजनविधा
देयमंत्रायायामासकल्पतेमहात्मवतस्मादेतस्मात्तमोंकारमासतोचधिकृ
तःअयमेतिदित्यर्थः ४२ ॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

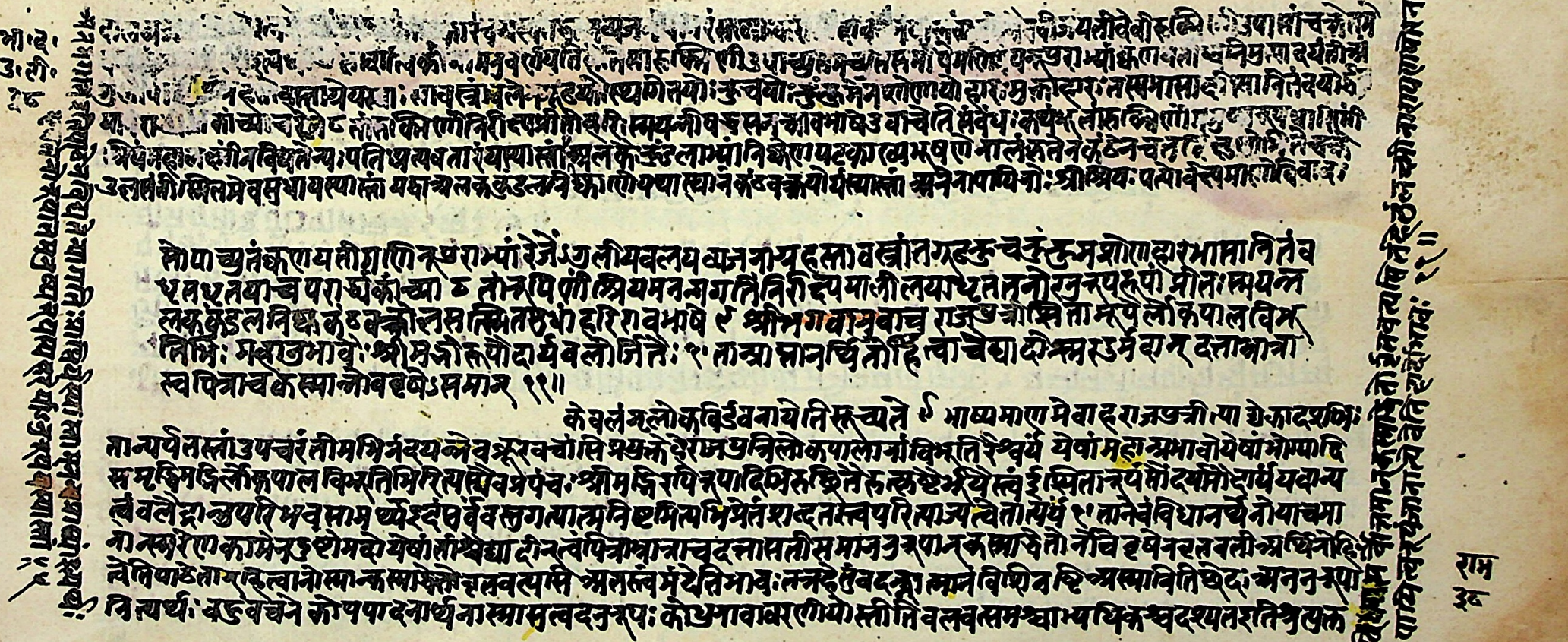

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

39

निःकिंचनाव्ययंणश्चन्निःकिंचनजनप्रिया तस्मात्त्वायेण नस्वाधामांभजंतिसमध्यमे १४ ययोरात्मतमं विक्लवत्वमैश्वर्यो
द्भूतिर्वयः तयोर्विवादोमैत्रीच बोलमाथमयोः क्वचित् १५ वेदभौतद्विज्ञोयत्वयादीर्घसमोदया ह्यतावर्यणेहीनाभिदु
भिःस्थाधितामुधा १६ व्यधात्तनोजन्यवैभजत्वत्रियर्षभेत्वयाधिषःसतारुक्मिन्नेचलस्यते १७ चैद्यशाल्वजराप्त
वंदंतवक्त्रादयोनृपाः समर्द्धिर्यतिवामोरुरुक्मीचाधित्वाव्रजः १८॥

एतन्मतंयन्मतमाभुरत्यमविदित्वात्वयावयंहताःकर्मभताः
गणैर्वरणीयनाहेतुभैःस्वाधीणेरहिताःपतावधिहृदिस्पृधामिथाःसहणोपेक्षितभावःस्थाधिताःनस्वाद्येःपदांतरैरदी
र्घसमीक्षयेतिरूढः अविज्ञायविचार्यजनेभातर्वैयाख्य उत्तरस्थानीयाइतिभक्तेक्लिजन्मादिसाम्यमविचार्यैति वावत्तदीर्घाभगवत्या
धारणेणान्देवणपरानमोक्षाविचारोयस्यास्तयात्वयणेनःपरमात्मासाधारणैःकल्याणगुणैर्हीनाःऊनादगतोसंपन्नाइत्यर्थः
अतएवमिच्छभिर्नादादिभिर्मुधायर्थैप्रयोजनांतरनिरपेक्षैःस्थाधितावयंहताः १६ किमतत्राह नस्वाधाधनेत्यर्थः क्षत्रियवर्षभश्चेथा
धन्यतमंभजत्वंविशिनष्टि येनसेवयानःक्षत्रियवर्षभेणेत्यनेनाहसामुत्रचलोकेसत्याःसतोराशिषःकामानलब्धुमशक्यस्यापि
क्षत्रियत्वंक्षत्रियवर्षभंक्षत्रियश्रेष्ठत्वेनावतीर्णंमांस्वयंभूलीलोक्तिलोकमनुसृत्योचेयंमयातेवयमानेनेत्यक्तोचयेनमयाते वयमानेनेत्यक्तस्तस्याशिषः
सत्यभवांश्चकामानलब्धुमतस्तत्पर्यः १७ तर्हिमाकिमर्थमानीतवानसीत्यतआह चैद्यइतेइत्यनेनममाविषंतीत्यर्थः १८॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

40

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

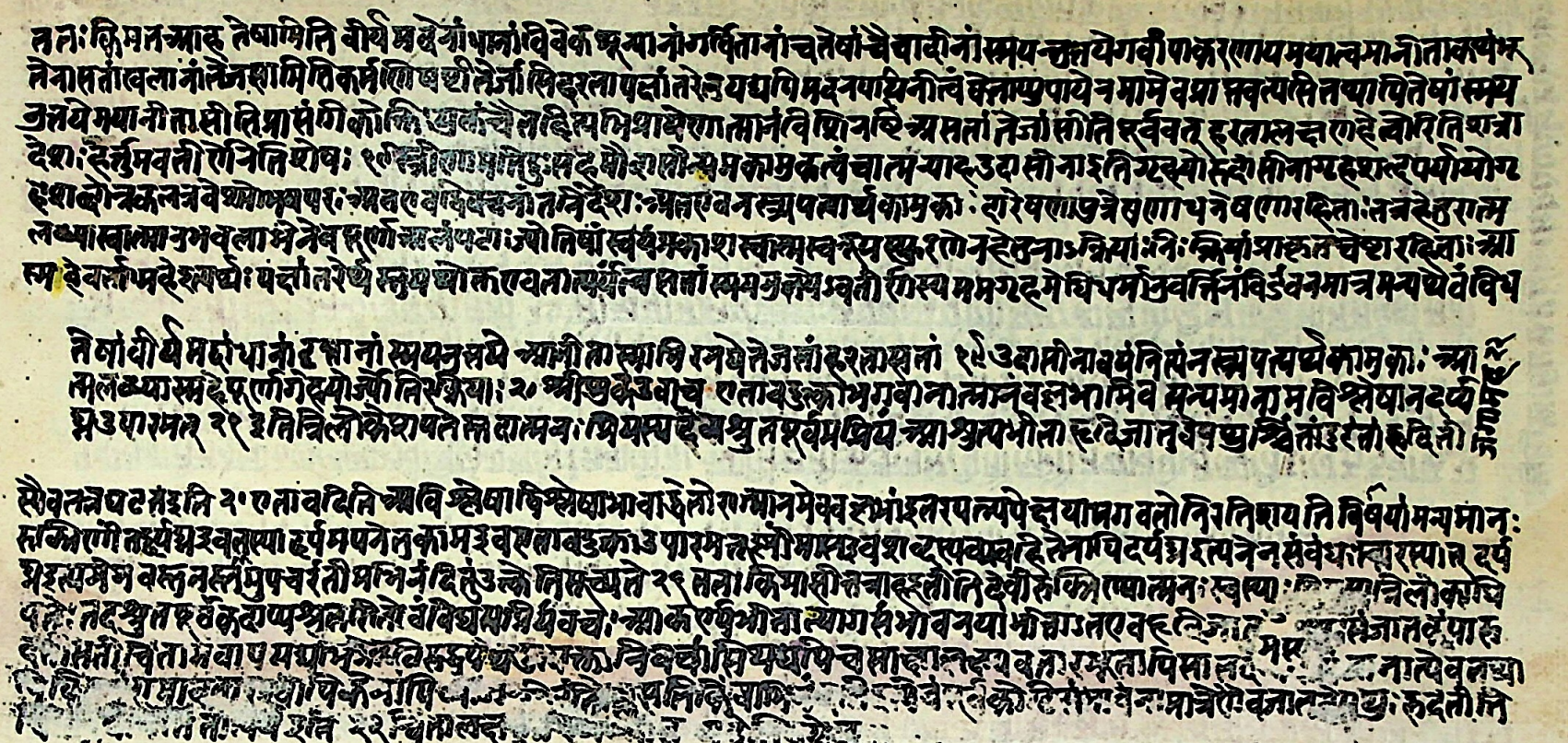

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

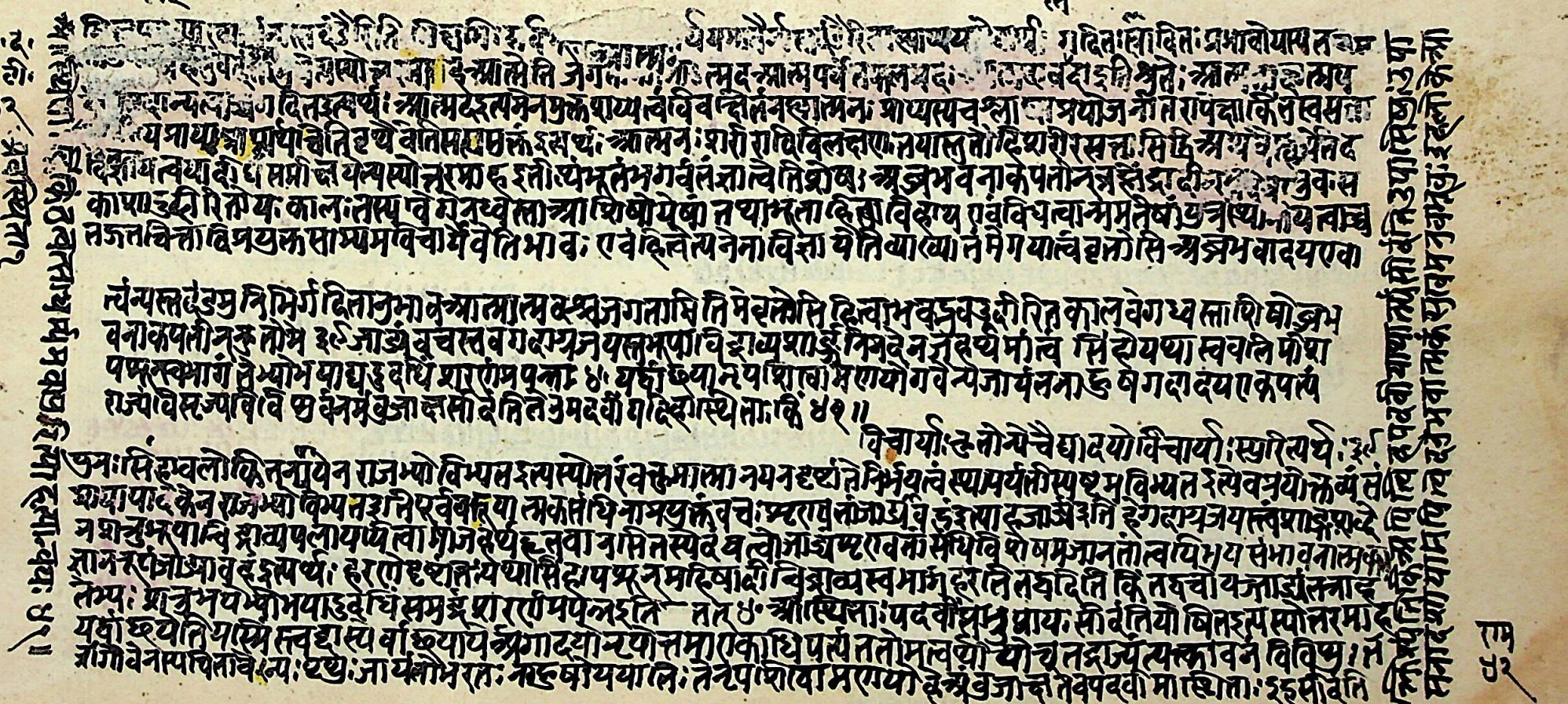

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

निः

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

हे मानिनि या त्वं कामान् स्वामेतवांघ्रिशरणं आत्मवेद्यात्मसमर्पणं चरणारविंदमित्यर्थः कामयसे कामयमानान् कामयकामयसे निरूपयसे प्रदर्शयसि प्रतिक्रम
कामनिर्हृतये कामयसे तं कामप्यपेक्षितभक्ता या त्रयीप्रयोजनभूतं यत्कायास्तवरेकल्याणि नित्यवार्तयेवलत्वयाप्राप्यो मयावेद्य श्वेत्य
५० अक्षिनंदनिउपलभ्य मिति हेतुत्वेपत्यौप्रणतिर्न्यपतिपारार्थ्यं चतदुपलब्धृहृदं मयेतिशेषः ऊनः यद्यतोवाक्येरुक्तविषयैर्मकार्यैः
श्वाल्पमानार्थं आपिलब्धीर्बुद्धिर्मयिलापकर्षितानापनीतातत्त्वविषयाभानेत्यर्थः ५१ एकांतभक्तिगमिनंघतामेवहृदोकलंमकामाभक्ता।
निंदतियेजनाः कामात्मानश्चरंत्यविलसिताः मोक्षाधिपतिमपिसादापत्येदंपत्योः कर्मणिदंपत्युपभोगसाधार्थेमियर्थः तपसा
मनःप्रणिधानात्मकेनब्रह्मचर्ययाः नश्रमानिवृत्तासृष्टेश्चभर्तृतिनेमसमायया मोहिताः ५२ तदेवोपादत्यतिमामितिअपवर्गो

यान्यान्कामयसेकामान्मयाकामयमानिमिनंतिचेकांतभक्ता यात्तवकल्याणिनित्यदा ५० उपलभ्यंपतिंप्रेमपतिंव्रतोच
तेनघे यया त्वं श्वाल्पमानायानधीमेप्यपकर्षिता ५१ यंगोभजतिदांपत्येतपसाब्रह्मचर्यया कामात्मानोपवर्गंश्रमोहितामम मा
यया ५२ मामाप्यमानिन्यपवर्गमंपदंवांछंतियंपदंपदमुपलभ्यति तेमंदभाग्यानिरयेपियेनणांमात्मात्मकत्वाल्लियेसुसंगमः
५३ हित्वागृहंप्रव्रजेसकन्मयित्वयाहतोनश्चिरमेवमोचितः सुरःकरात्सोसतरांरतिश्रियोचसंभरायानिरूपितंजुषः
स्त्रिया ५४ नत्वादृशीप्रणयिनिर्गृहिणीगृहेषयप्रायमिमानिनिर्ध्यात्वदिवादकाले यात्मानूपानूविगणय्यरहस्यवेत्रं
स्यापिनोद्विजजुषश्रुतसत्कथस्य ५५॥

गोदासएवसंपन्नस्त्रीयेस्मात्तामपवर्गंतरसंपदामधिपतिं मोक्षार्थसाधनमादिमि
दिनिर्देशः संपदोपवर्गांतरकामोनवांछंतिनेमेवमाऽपत्वान्तरकेपिसंभवतिभावः अतोनिर्यासुसंगमः श्रीमन्मुरु[illegible]तीयमाना
[illegible] ५३ उपरणमिनंदतितिष्ठति हृद्यहृद्यत्वयाप्रणिधानेनोनिः[illegible]
[illegible] ५४ नत्वादृशीप्रणयिनिर्गृहिणीगृहेषयप्रायमिमानिनिर्ध्यात्वदिवादकाले यात्मानूपानूविगणय्यरहस्यवेत्रं
स्यापिनोद्विजजुषश्रुतसत्कथस्य ५५॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

चार्वङ्गकोशवदनायतबाहुनेत्रसप्तप्रमाणरसवीक्षितवल्गुजल्पाः समीक्षिताभगवतो मनोविजेतुं स्वैर्विभ्रमैः समशकन्वनिताविभ्रमाः ३ स्मेरावलोकलवदर्शितभावहारिभ्रूमण्डलप्रहितसौरतमन्त्रशौण्डैः पत्न्यस्तु षोडशसहस्रमनंगबाणैर्यस्येन्द्रियं विमथितुं करणैर्न शेकुः ४ इत्थं रमापतिमवाप्यपतिं स्त्रियस्ता न्लेभिरे वरमतो वनिताविमृग्यम् लावण्यधाम मनसो जगदीश्वरस्य वीक्ष्यापरं किमिह सर्वमनोरथानाम् ५ प्रत्युद्गमासनवरार्हणपादशौच ताम्बूलविश्रमणवीजनगन्धमाल्यैः केशप्रसाधनशयनस्नपनोपहार्यैर्दासीशता अपि विभोर्विदधुर्मनोज्ञम् ६ ताभिर्याद्दगच्युतनाणवसंप्लवेऽब्धेः स्त्रीणांगणैरुदिताः ऋषयो मदिभ्याः तत्तुन्नाम घृतदीनरणाभिलेषे ७ चारुदृशः सुदतश्च चारुदरश्चारुनासिकाननसुचारुभ्रुवश्चारुनिभालकोलाः चारुस्मितश्चारुगिरश्चारुचरित्रवाचश्चारुचरेक्षणाद्याः ८ भाजः सुभाजः स्वभाजः प्रभाज भोजाः सुभोजा सुयशाश्च तेऽमी हृज्जानुरतिभाजस्तथा हृभः श्रीभाजः प्रतिभाजश्चसत्यभामात्मजादयो २०॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

भा.दु. उ.टी. ४६

46

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

अन्येहुराजानः बलेनकर्ङ्गोपरिघेणप्राधनेनार्दिताः ताडिताः अतोतिभिन्नाविवाक्कादीनियेषामतएवरुधिरेणोक्षिताः सिक्ताभीताश्च
ऊचुः पलायितवंतः ३९ निहतेरुक्मिणीपुत्रेरक्षसाप्रथमालेनरुक्मिणासाध्वसाधु तिवानाब्रवीत्कुतः बलयोराम
कृष्णयोर्विषयेयत्नेहः तत्प्रभंगभयात्बलयोरित्यत्रहिवचनबलेनबलरामपरिग्रहः ४० ततोरामादयोदाशार्हकाःसैन्ययानवोढ्यास
स्त्रानिरुद्धरथभारोह्यारोहणयोग्यत्वाइत्यर्थः मधुसूदनःश्रीश्रयोयेषामतएवसिद्धाःसकलाःसर्वार्थाःप्रयोजनानियेषांतेकृतास्थलींरा
स्कांप्रतियययुर्जग्मुः ४१ इतिदशमेएकषष्टितमः ९१ अनिरुद्धविवाहप्रसंगालदीयमेवविवाहंतरंप्रपंचतः पुनरहंविस्तरयुक्तस्यन्
इतिराजावाणस्येतिसाकिंउषानामतनयोषष्ठमोविरुद्धःतत्रनेमित्तेहरेर्शंकरयोःसख्यंकरयोःमहत्रयोयुद्धमभूदितेतत्

अन्येनिर्भिन्नाविरुधिरोक्षिताः राजानोऽद्रवन्भीताबलेनपरिघार्दिताः ३९ निहतेरुक्मिणीपुत्रेप्यालेनाब्रवी
त्साध्वसाधुरुक्मिणीबलयोराजन्नेहोभंगभयात्परैः ४० ततोनिरुद्धमहत्यावरंरथमारोप्यपृथुश्रवस्य
लीरामादयोभोजकटादुर्गादीःसिक्ताविलोक्यमधुसूदनाश्रयाः ४१ इतिश्रीभागवतमहापुराणेदशमस्कंधेनिरु
द्धविवाहरुक्मोद्यमोनामैकषष्टितमोध्यायः ६१ राजोवाच बाणसुतयाऊषयामुपयेमेयद्भगवान् तन्ममाख्या
शंकरयोरहएतत्सर्वंमहत्योर्मिश्रमाख्यातुंत्वमर्हसि २ श्रीशुकउवाच बाणपुत्रश्रेष्ठोबलेरासीन्महात्मनः ये
नयामनन्नरायेहरयेदायमेदिवी २ तस्यौरसःसुतोबाणःशिवभक्तिरतासदा मान्यवद्यान्योधीमांश्चसत्यसंधोदृढव्रतः
प्रीतिलालयेपरेरम्येस्वराज्यमकरोत्पुरा ३ तस्यशंभोःप्रसादेनकिंकराइवतेसुराः सदस्यवाद्यौयेन तांडवे [illegible]

CC-0. Mumukshu Bhawan Varanasi Collection. Digitized by eGangotri

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

मश्नमेवार्द्धेऽति हेसभ्रमनोरथविषयः कीदृशः हेराजपुत्रितवदत्तयार्हस्तंयक्तातीतितथातंभर्तारंचाप्तविनोपलक्षयेऽस्यते
नतिश्चितोमीत्यर्थः १४ एवमुक्त्वाप्रहोषाद्दृष्टइतिहृदयंगमःमनोहरः १५ तमितिमृगयेविचित्रोमिस्मरयंतीकांक्षतीमांतः खाणे
वेक्षिप्ता १७ प्राहचित्ररथावयसनमितितवव्यसनंदुःखमपनयामिकथंत्वयायदिस्त्रीलोकांकश्चिन्नाप्यतेयमेवेतिनिश्चीयतेत
र्हितेत्वयरुष्यमानेप्यनुनयेत्तमनोरक्षतीतंप्रतिमामादिपाजापय १८ इत्युक्तादेवगंधर्वसिश्चार
ण पत्नगान देवान्नविद्याधरान्यक्षान्मनुजांश्चतथालिखत १९ मनुजेचसारसीकरमानकउभेव्यलिखद्भास्कर(
धोच्चप्रभुमेवोद्यलज्जिता २० अतिरुद्धविलिखितंवीक्ष्यषावाक्यंवोक्रिया सोसावेसाविति प्राहस्मयमानामहीपते
२१ चित्रलेखातमज्ञायपुत्रस्नेहस्यायोगिनी ययोविवाहायसाराजनदारकालक्षपालितां २२ तत्रसतेस्वपर्यंकेसाधुप्र
यातामाप्तिलाग्रहीत्वाकाणितमुरसिप्रियमदर्शयत २३ साचतंदरवरंविलोक्यउदितस्मरा ऽप्रेक्ष्यस्वयंहर्षनिः
रमेणाभ्युत्थितंसं २४ पाद्यैर्वासःस्रगंधपुष्पदीपासवादिभिः पानभोजनमद्यैश्चवाक्यैःसंभाष्यमानेतः २५॥ ॥

याऽसा[illegible] वेति प्राहच हसन्नृपेत २२ तमृष्यानिश्चितंश्रीरुस्यपेत[illegible]
वैधि[illegible]नमाग नृत्ययोगपालिनी विहायसाकाशमार्गेणाकारकृष्णा २३ तत्रकारकाणामनेपर्यंके
[illegible] २४ सुखमासनिषीदतवोचित मयाशक्यंस्वगृहेसाधु

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

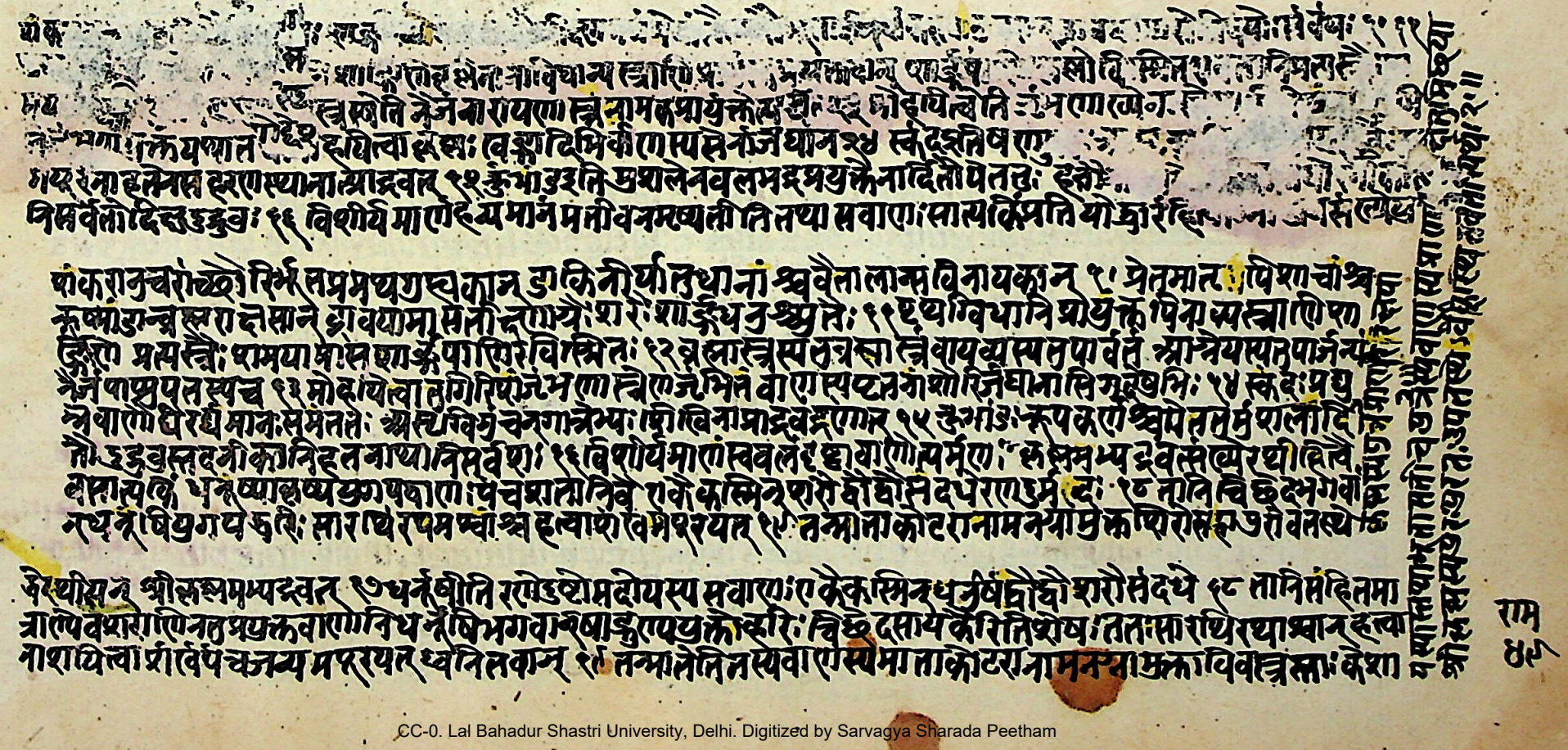

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

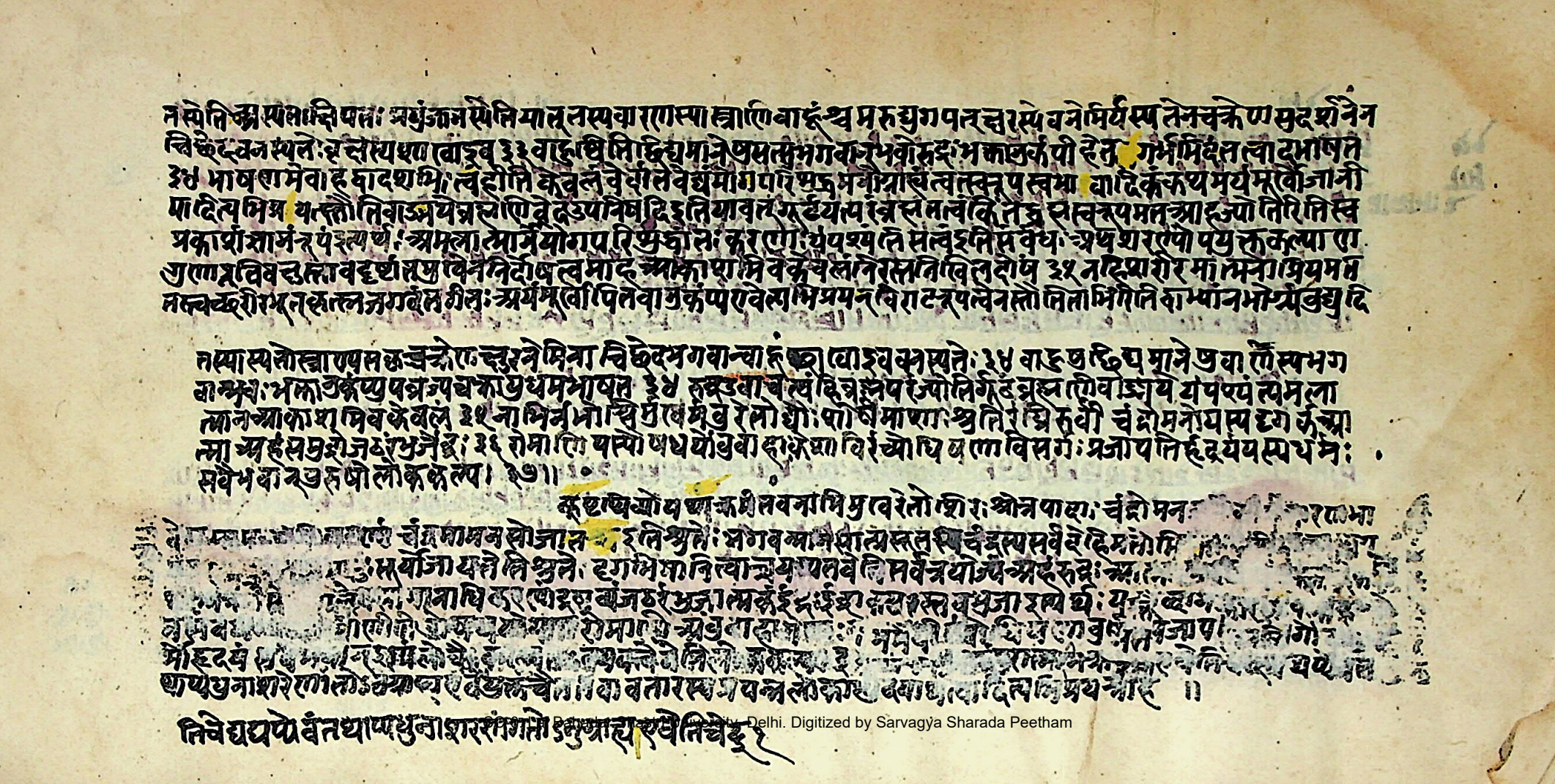

CC-0. Panini Kanya Maha Vidyalaya Collection, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

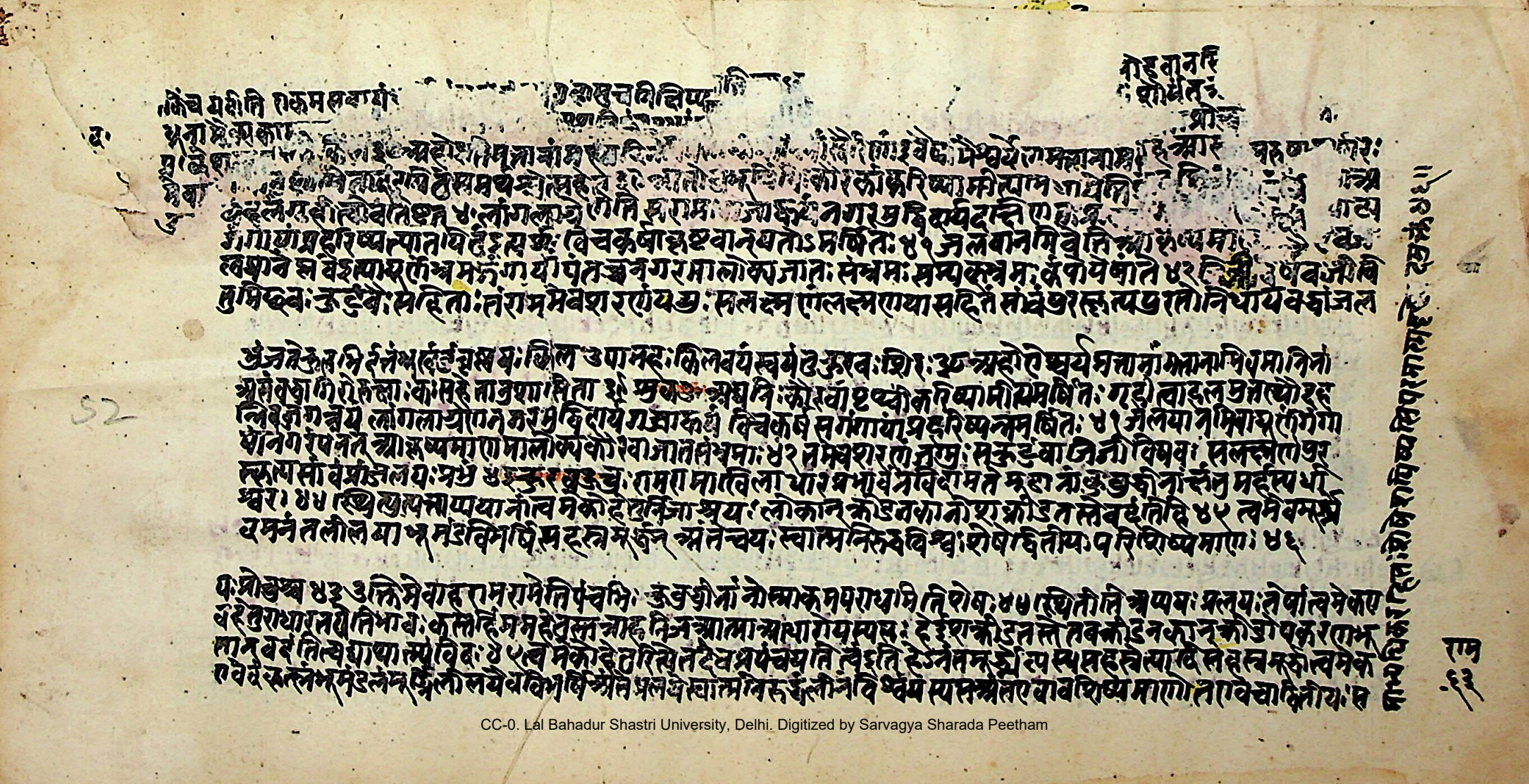

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तदेनमहं चिरं दृष्ट्वा हे राघव हे जगदीश्वर इदं संबोधनपदं हेतुगर्भं जगतो हित्वा त्यजेयं नाचिरं पापीयसीं कृत्यादिष्यास्यनेत्रे नेत्रजलेभिषिंच
लुप्तत्वमापन्नः सतः २ तत्रोपपत्तिं श्लोकार्धेनाह यदि वेत्यर्धेन वयं कैरभिवंदितः किंचयं वा वयं हति ४ अथ तत्रोपपत्तिं स्यादिमिश्रादिश
दत्तायिलिंगनादिसंयुक्तः आत्मनः स्वस्य वयं सत्यसंधाऽमृषैगोपास्मृषेत्युपविशेदिशेषः विश्रांतमिलिसार्धश्लोकान्वयं ५ अ
नामयमारोग्यं दृष्ट्वाकमलपत्राक्षं हे हे लक्ष्मणेत्यत्रापि कृतिदिनाराघवः उभयोर्येलक्ष्मणकपिवरचित्तास्तेषां प्रेमणागद्गदयागि
रापप्रच्छ २ प्रश्नमेवाह कच्चिदिति षड्भिर्हे रामनोस्माकं सर्वेषांवा कुशलमासनेकश्चित् हारेः मृतेः श्वानेतादृविस्मृत्यभाव

चिरंनाथादिदृशाहेसाश्रुजोजगदीश्वर इत्यादिश्यसमालिंगनेत्रेभिषिंचतुजैलैः २ सोपपत्तिंश्लोकेनविधिवचविधेरभिवं
दितः यथावयंयथापेक्ष्यंयथासंवेद्यमात्मनः ४ समपेक्षागुणोपालादक्षयहस्तयसादिभिः विस्तीर्णेशुक्लमासीनंपप्रच्छ
पूर्णपागलाः ५ दृष्ट्वाचानामयंचैवप्रेमगद्गदयागिरा लक्ष्मणेकमलपत्राक्षंसंपृच्छाविलराघवः ६ कच्चिन्नोवयवारामंवै
कुशलमासनेकश्चित्स्मरनोरामपर्याप्तरसलालसाः ७ दिष्ट्याकंसोदतापोदिष्यामित्रकाःसुहृज्जनाः निहत्यनिर्जयतिप
त्नदिष्टद्युमसमाश्रिताः ८ सोक्षयसत्यःयंप्रतिरामंसदेशेदृश्यादृताकच्चिरास्तेसुखंबलः पुरस्त्रीजनवल्लभः ९
कच्चित्स्मरतिवार्यत्रिंतरंमातरंचसः अयंसोमातरंद्रष्टुमस्मदप्यागमिष्यति १० अपिवास्मरतेस्माकंमत्तसेयंसहाग्रजः
मातरंचितरंचैवास्मत्प्रीत्यर्थंतत्रास्तेवसतेति यदेवंजल्पितायाहेलयात्मजनान्मोनात्मोद्यःपरित्यज्यगतःस्थिरः

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

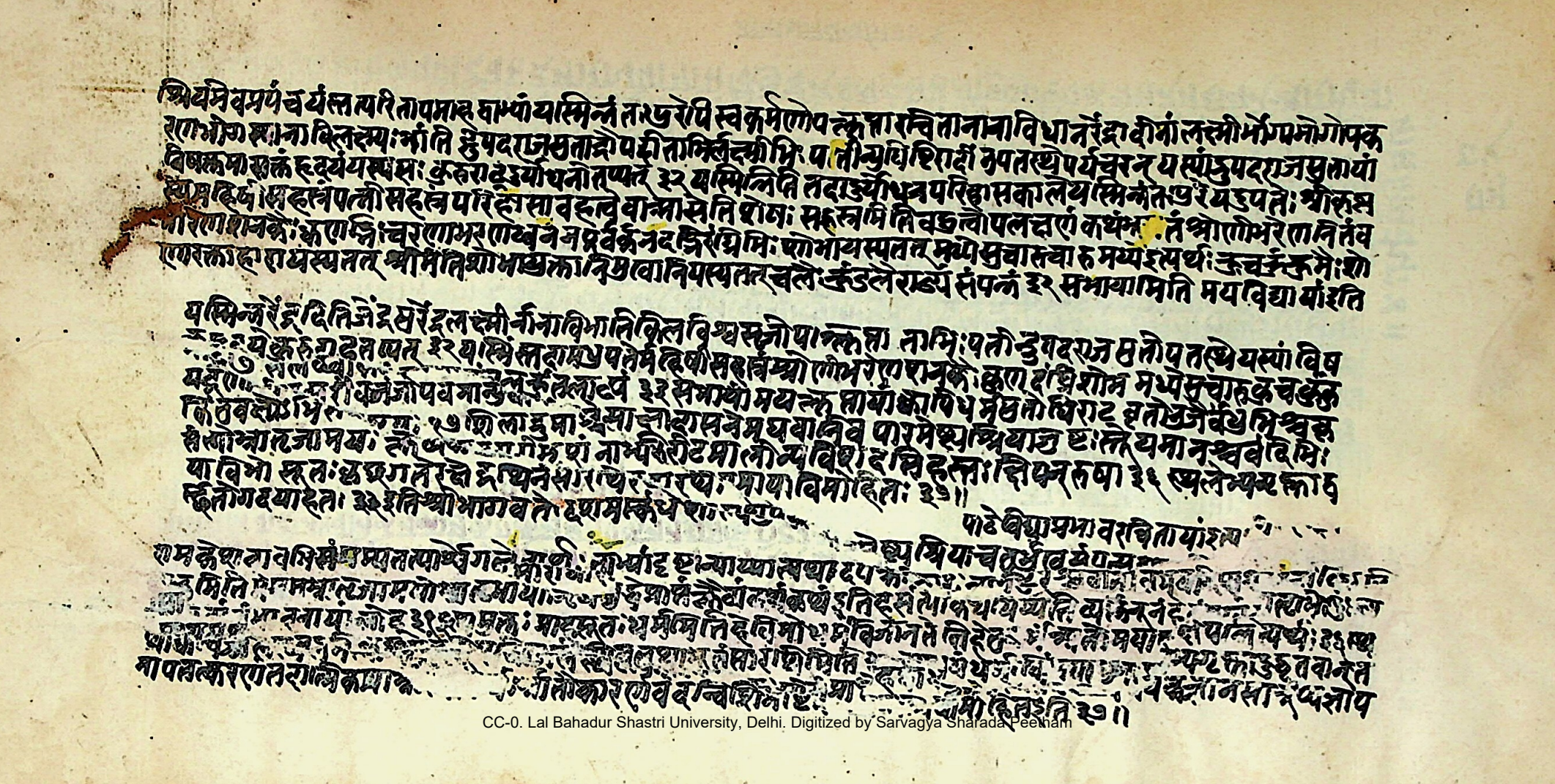

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्मरिणात्मनः स्वयमायया संकल्पेनपरस्यानवेहादर्श्यस्वैरमुषमजीवकमात्मानमस्यापिनंचलोकंदृश्यमनप्रवि
स्यविष्टामितिलक्षमात्मिष्यंयेसानयष्टिताःसमीपमुपविष्टाःस्वरहस्यात्मापनंप्राप्तंभगवंतमंघ्रिमशेनः ४३ घ्रीत्र्यमि मशेनः ४४ उक्तिमेवादर्शयति
यांच ४३ उक्तिमेवादर्शयति तत्रदर्शनेनात्मनः कृतार्थतांमन्यिष्यन्नाहसइति सनादृशःपरःप्रकृतिरुरुषविलक्षणःअतएव
परमःपरउत्कृष्टोयोमायास्वयोऽनुरूपत्वेनात्मनः कीदृशंनंप्राप्तः कीदृशःयोमायुयात्मसंकल्पेनेदंजगत्सृष्ट्वा तुसलयात्मनःसत्तासदे
तनयेणात्मसत्तयेणानुप्रविश्य ४४ तत्रदृष्टांतमाहयथेति अत्रपुरुषशब्देजीवशरीरकपरमात्मपरःजीवप्रवेशार्थंसृष्ट्वायोगात्तत्तत्त्वमर्थः
यथाशयानःपुरुषशरीरकःपरमात्मामनसास्वशरीरंमत्तजीवमनोरथानुगुणेनसंकल्पेनानुप्रविश्यावभासतेजीवानुभाव्यदे
शोत्तरगमनराज्याभिषेकादिरूपेणविविधःसाक्षादृष्टएवप्रकाशतेजगत्सर्गतदनुप्रवेशोदृष्टांतोऽभयत्रजीवद्वारकोनुप्रवेशो

स्वयंविष्टानरलतांतिष्यान्नश्रुतदेवउवाचांघ्रिमशेनः ४३ श्रुतदेवउ शोधनोदर्शनेनात्मा
नःपरंपरमपुरुषंयंवैणेकिलसृष्ट्वाप्रविष्टोयात्मसत्तया ४४ यथाशयानःपुरुषोमनसेवात्मायथासृष्ट्वालोकं
परंस्वाप्नंपश्यतिसत्यमनुविशत्यवभासते ४५ श्रुतदेवांगदत्तोपाध्यदर्चतांत्वामिवदतांनलासंवदतामेतद्विभास
मेलात्मनां ४६ हृदिस्थोव्यतिरस्थकर्मविद्धिनचेलसात्मापाक्षिभिरस्याद्योव्यक्तेजगात्मनां ४७ ॥

व्यापागतदोषास्पर्शतुल्यः ४५ नन्वदर्शनंदुर्लभंकिमितिमन्यसेतत्राह श्रावं
णादिकंकुर्वतामतएवामलात्मनांपरिशुद्धांतःकरणानामंतरुद्यैवभासिनठचक्षुर्विषयोभवेत्तीति
४६ हृदिस्थइतिकर्मणाविद्धिनचेतोयेषांतेषांहृदिस्थोव्यतिरस्थःएवंकस्यापिचक्षुर्विषयत्वंमहद्विषयोनोदुर्लभं =
त्वदर्शनमभयालभ्यमितिभावः ननुहृदिस्थत्वमतिदूरस्थत्वंचयोरस्परविरुद्धत्वंकथमेवघटतेइत्यत्राह आत्मशक्ति
भिरितिउक्तानांसत्तामलोकार्थंकामक्रोधमोहादयोयेसत्त्वात्मानोयेषांतेषांमतिसमीपस्थोव्याप्यशक्तिभि
र्देहात्मभिर्मानस्वर्तंचात्मभिर्मानार्थंयादिशतिभिर्हृतेभिस्थाप्यःएतदेवातिदूरस्थत्वंविनाशयतिभावः ४७ न
केवलमनात्मनांहृदिस्थोसौसामान्यएवकिंतुविद्धिनचेतसांमयाचएवापितुमायाकार्यकश्चेतिहृदन्तःकरणेतिन

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

दृष्टांतोऽपि तीरितीत्यधिकरणपूर्वकं पक्षानुसारिणमाशंकामभिधेयपरिहारमाहुः मदादित्यादि। यदन्नमदन्नं इत्यंतेनयस्यनवाऽन्नमदन्नं तद्देहं तदुत्पन्नं तीव्रात्मकं संकल्पंसन्नाकायेनाऽनुप्रविश्याध्यमदद्दकारादयः ओंडमसृजदन्नमचेतनस्येहात्मकान्नमयस्यसंभवान्नतस्यका रणत्वमिभावः। नचदृष्टेप्रतीदानशालयइतिवद्दोषोऽन्नमयस्यैवसंभवः एतदात्मपिंडसर्वतत्तत्संस्कारोतिकारणस्यात्मत्वश्रवणात्स्यादे तत्प्राकृतत्वाद्धार्यकारणंजीवत्वभवितुमर्हत्येवतस्यात्संकल्पोपरपर्यायमनुदर्शनंभवति नयादिन्यात्मनःआकाशःसंभूतःइत्यात्मपदे नकारणंप्रकृत्यन्तस्यात्मशब्दवाच्यस्यजीवादिरिक्तत्वशंकानुदासायप्रतिपुर्यायंतत्रैषपुरुषोन्नरसमयशरीरआत्मेतिशरीरसंबंधमभिधाया नंदमयशब्देनसंस्कार्यंकारणंतेनतत्पानेनैवपतींचाभिप्रायसोकामयतेतिस्वेदापूर्वकसृष्टिरामायतेइत्यानंदमयाधिकरणपूर्व पक्षानुसारिणमाशंकामभिधेयपरिजिहीर्षुरुषविधइत्यादिनाऽन्नमयवल्प्रान्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानंदम येषुपञ्चसुमन्त्रामंदमयोरुषविधःसएवपुरुषविधएवेत्यादिनापुरुषाकारत्वेनरूपितस्यान्वयःतस्यापियमवशिरःमोदादि णःपक्षःप्रमोदउत्तरःपक्षःआनंदआत्मात्मनस्पुच्छप्रतिष्ठेत्युक्तशिरःपक्षपुच्छादिरूपपुरुषप्रकाराश्चयवान्सत्वमेवनतुम

मदद्दकारादयोंऽमसृजन्यदन्नमदन्नं तदन्नमयस्यपुरुषविधोन्वयोन्नमयादिषुयः सदसतःपरंत्वमयमयदेषवशेषमतं २८ ५

त्यगात्मेत्यर्थः। उक्तइत्यनेनोविशिष्यतेतियत्सदसदनिरुक्तमित्यत्रयेचाकारंमदित्यर्थः तदुक्तं तदेवानुप्राविशदनुप्रविश्यसच्चत्यद्भवदितिस्वस्वरूपचिदचिदनुप्रवेशेननऽनुभयात्मप्रगद्यणाभवत्यचिदचिद्विचिष्टोजीवोनियाम्यत्वेनशेषोभवति यस्यजीवात्मभावितस्यत्वयंसंभवादितिभावः किंचयदुतःचिदचिदात्मकप्रपंचात्परंविलक्षणंनिरुक्तंविलक्षणंनिलयं नविज्ञानाविज्ञानसत्यानृतादेःप्रकृतिपुरुषोनिर्दिश्यतदंतर्यामित्वेनप्रकृतिपुरुषयोर्यमाणत्वेनातिरिक्तत्वमेव यदेषवशेषमतंसन्नुक्तंसन्नुक्तशेषमवस्थितमानंदमयमंत्रप्रतीतिनिर्विकारत्वमेवएषुपुरुषोमयाऽन्नमयादिषुतया वोधयन्नस्तेऽन्नमयादिषुपुरुषोमयाविधोन्वयोमयाविषयःसदसतःपरंत्वमयमयदेषवशेषमतं॥ तथाहितत्रप्रियशिरस्त्वेत्यादिनाप्रियशिरस्त्वादिरूपेणपुरुषाकारान्वयोमयाविषयः तस्यचमोदादिपुच्छप्रतिष्ठत्वेनोक्तेः सत्वमितिसंक्षेपमाहुः तत्रयत्यक्षतोनिरुक्तस्यवक्ष्यमाणस्यब्रह्मणोन्यनिश्चयात्तद्विय

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

60

स्थिरचरजातयःस्युरजयोस्यदेमित्तयजोविदरउदीक्षयामविपरस्यविमुक्तबन्धः नहियरमत्यकस्यिस्परेनपरश्चभवेद्यितश्चापदस्यतवश्रुत्वतलोदयतः ३० १२॥

नश्चयत्ययथासवेत्रव्याप्यस्थितस्याप्याकाशस्येवव्याप्यगतदोषानाश्रयत्वतकुड्यानाश्रयस्वत्यर्थः अतएवश्रुत्वतलोश्रुत्वोपमोदयतः सर्वव्यापिनोपिव्याप्यगतदोषसंश्लेषाभावेनाविद्यमानतत्संश्लेषत्वर्थः विदरउदीक्षयेतिपाठांतरंतवापमर्थः तत्रयश्चसंकल्पराजसंजगद्दृष्ट्वाद्यनपपत्तिःस्वराजोजगद्व्यापारश्चोपपत्तिश्चसंकल्पाजगत्संकल्पेवसमानंचकर्त्तृत्वंव्यापारवत्त्वादितुदीनादित्यत्रस्थिरेतियद्यिदाविदरःविदारःचिर्कीर्षेतितदाथस्यसंकल्पितपुरुषाभ्यांविलक्षणेस्यतवो दीक्षयावुत्सांस्यमुक्तंकल्पनात्रेणवाजायाःसंकल्पःसंकल्पशब्दोत्यन्तुदितादिदेहनिष्पत्तिवुद्धिरित्यादौनित्यंज्ञइतिन्यायेनस्थिरचरजातयःस्यावरजंगमसंस्थानासर्वप्राप्तिनःस्युरुदीक्षयेत्यनेवकरणायत्नेत्वदासःविदरइत्यनेवकर्मायत्नव्यापारत्वमुक्तंस्यात् अतएवजंगत्सर्गेनरपुव्यापारस्यजीवमव्यापारवत्सुखदुःखवत्तिमित्तायत्वमुदासश्चफलितंतत्रदेहत्वेनसवोभयत्रविमुक्तेतिअस्ययथोक्तएवार्थःजीवानांत्वत्सर्वज्ञत्वसर्वशक्तित्वात्तत्संकल्पत्वाद्विदेहायास्यदत्वातत्संकल्पमात्रेणदेहघटादिकर्त्तृत्वेमितिना

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

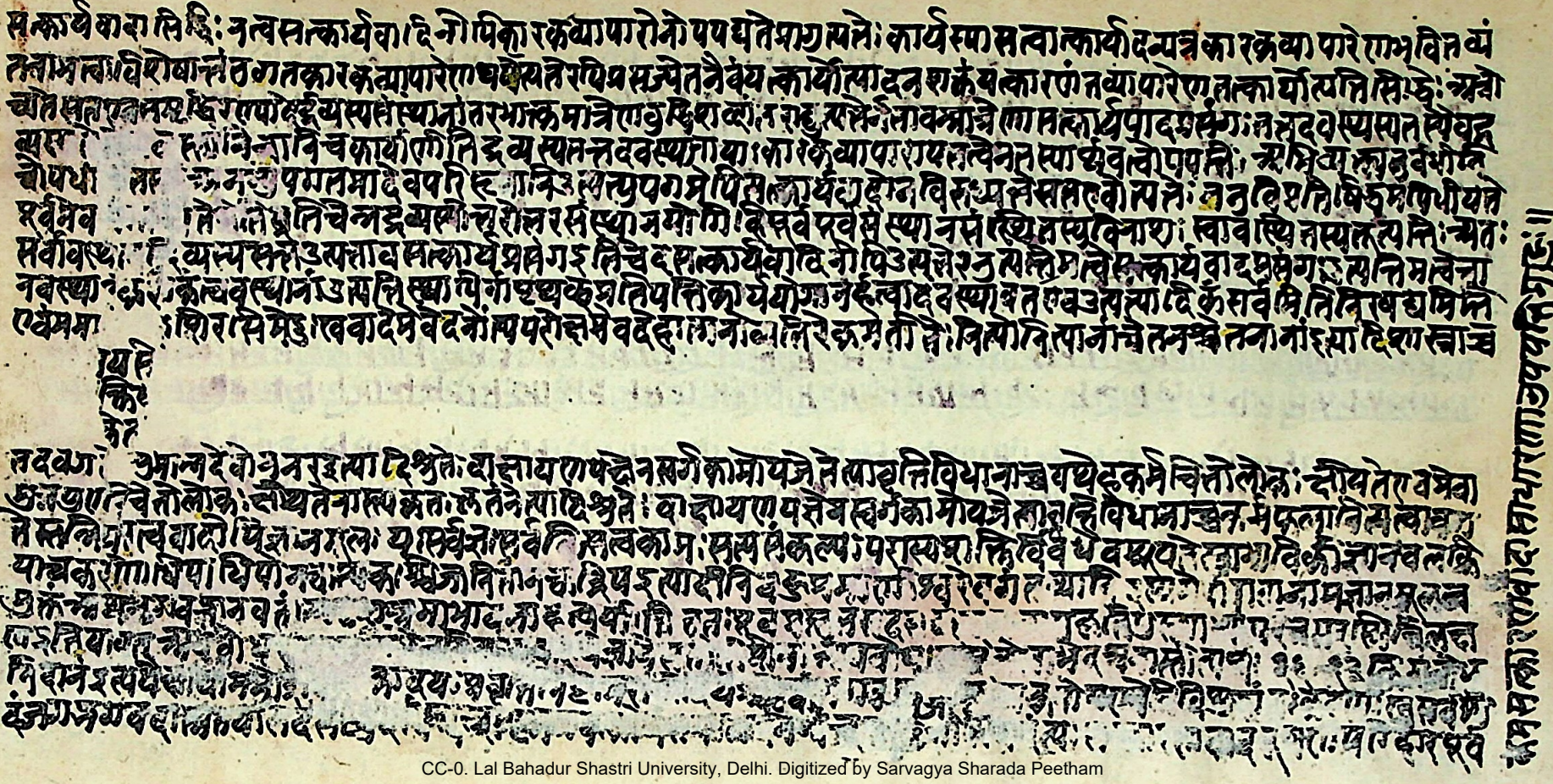

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Mumukshu Bhawan Varanasi Collection. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

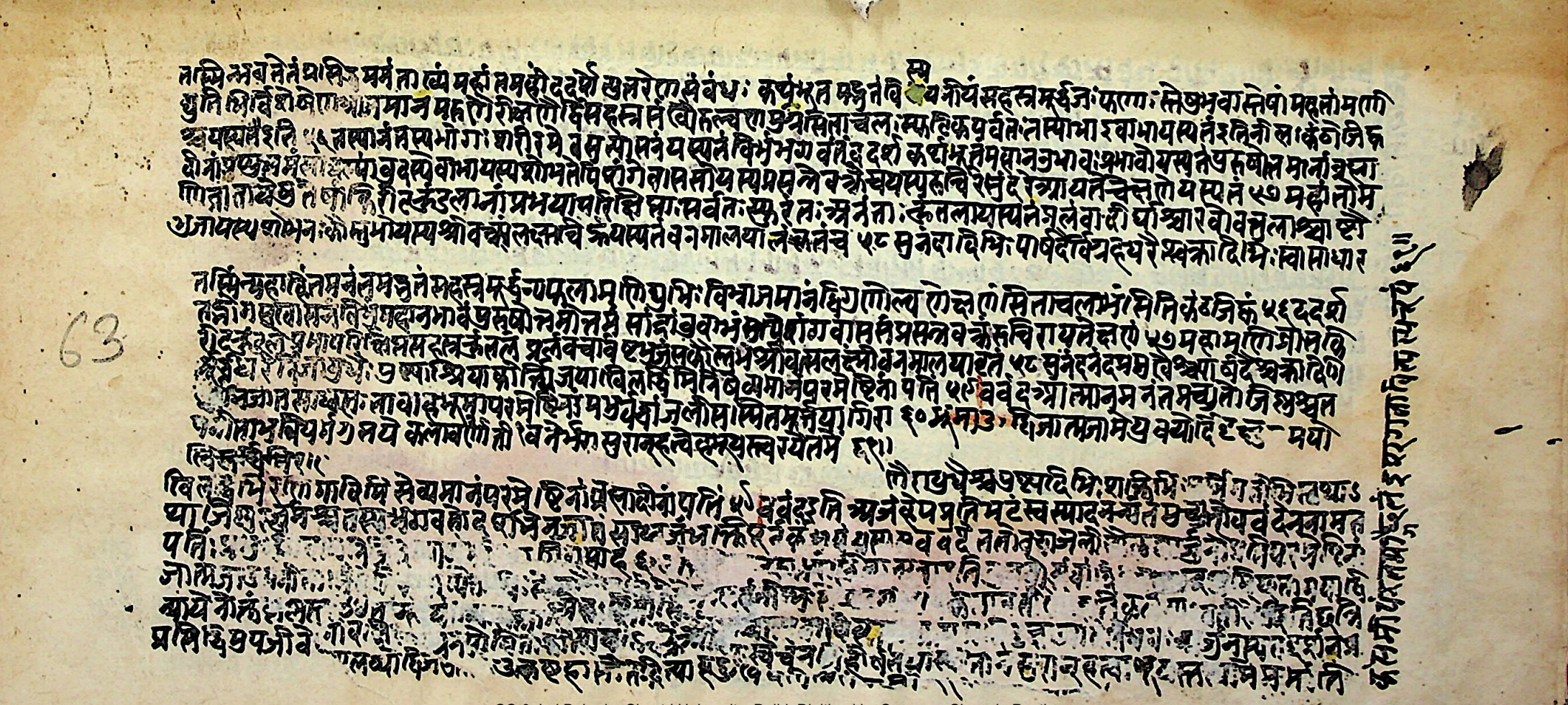

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by eGangotri Siddhanta eTeetham

65

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

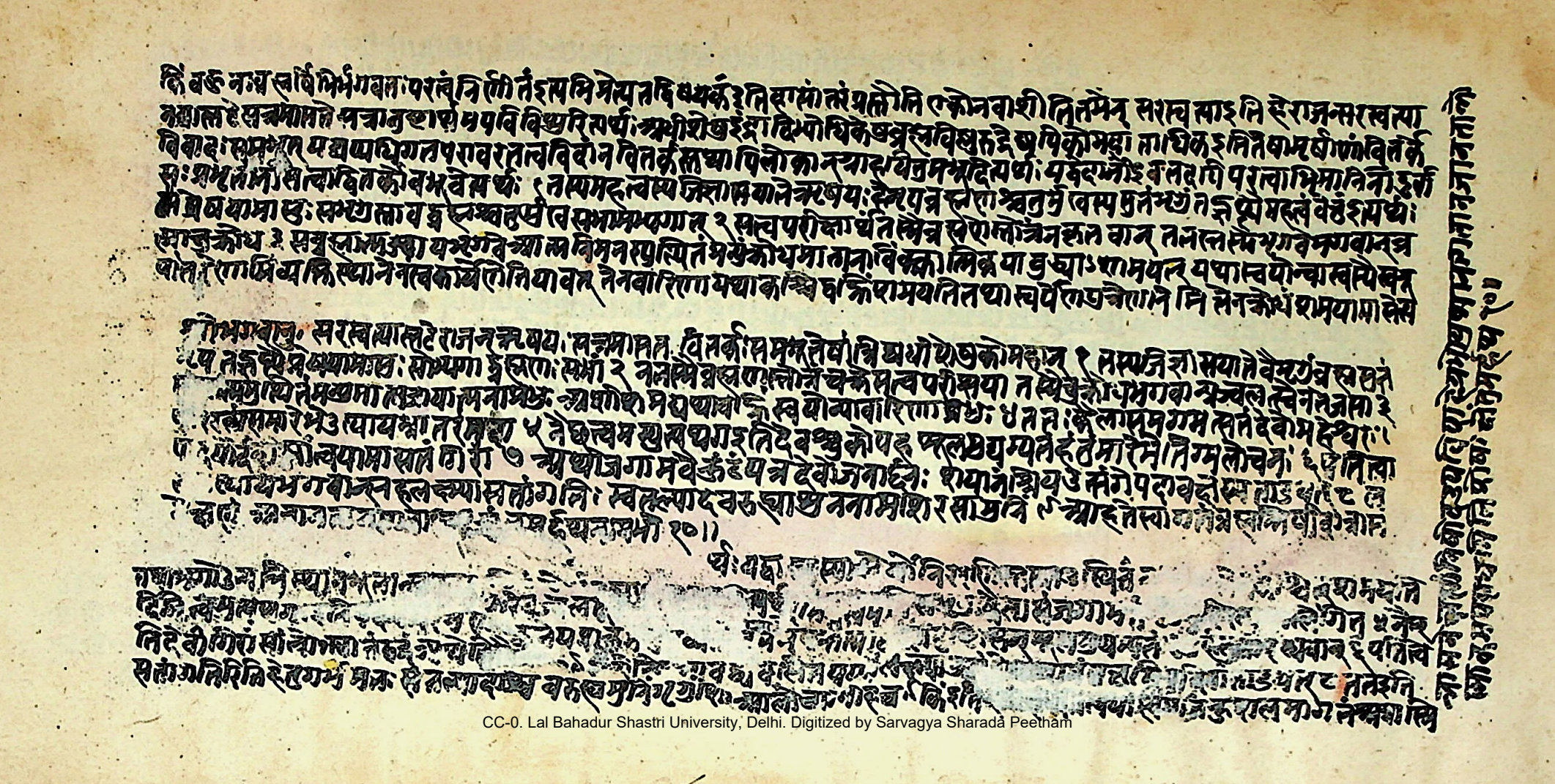

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

67

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham